

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra kulturních a náboženských studií

Duch Svatý – dárce života pro křesťana a Církev

Bakalářská práce

Autor: Eva Vymětalová

Studijní program: B7507 – Specializace v pedagogice

Studijní obor: Náboženská výchova

Vedoucí práce: PhDr. Radek Martinek, Ph.D.

Oponent práce: doc. Mgr. Jan Hojda, Th.D.

Zadání bakalářské práce

Autor:	BcA. Eva Vymětalová
Studium:	P17K0065
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Náboženská výchova
Název bakalářské práce:	Duch Svatý - dárce života pro křesťana a Církev
Název bakalářské práce AJ:	The Holy Spirit - Life-Giver of a Christian and the Church

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce se bude zabývat působením Ducha Svatého ve společenství Církve a v osobní spiritualitě. Ve světle novozákonních biblických textů si bude všimnout daru Ducha jako zcela zásadního momentu pro utváření prvotní Církve. S ohledem na apoštolské vnímání Ducha Svatého bude sledovat paralelu spolupráce a komunikace s ním v liturgii všedního dne postmoderního člověka. Zdůrazní tak nezbytnou provázanost působení Ducha Božího v církevní liturgii, svátostech apod. se zcela individuálně a specificky prožívanou zkušeností v osobním duchovním životě na cestě spásy.

ALBERIGO, Giuseppe. Stručné dějiny II. vatikánského koncilu. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2008. Studium (Barrister & Principal). ISBN 978-80-7364-047-7.
ALTRICHTER, Michal. Spirituální teologie. Olomouc: Nakladatelství Centra Aletti Refugium Velehrad-Roma, 2017. Prameny spirituality. ISBN 978-80-741-2278-1. BENEDIKT XVI. Duch liturgie. Vyd. 2. Přeložil Petr KOLÁŘ, přeložil Markéta KOLÁŘOVÁ. Brno: Barrister & Principal, 2012. ISBN 978-80-87474-57-0. Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) : český ekumenický překlad. 23. (14. opravené) vydání. Praha: Česká biblická společnost, 2017. ISBN 978-80-7545-052-4. Dokumenty II. vatikánského koncilu. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-438-5. Katechismus katolické církve. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-473-3.

Garantující pracoviště:	Katedra kulturních a náboženských studií, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	PhDr. Radek Martinek, Ph.D.
Oponent:	doc. Mgr. Jan Hojda, Th.D.
Datum zadání závěrečné práce:	29.3.2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Poličce dne 18. 6. 2020

Eva Vymětalová

Anotace

VYMĚTALOVÁ, Eva. *Duch Svatý – dárce života pro křesťana a Církev*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2020, 59 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zaměřuje na působení třetí osoby Nejsvětější Trojice, tedy Ducha Svatého, v duši jednotlivce a v duši Církve, přičemž se pokouší zejména o jeho pochopení jako toho, kdo od Stvoření vede člověka i církevní společenství ke spáse. Duch Svatý je reflektován jako osoba, se kterou je možné navázat velmi niterný vztah, založený na důvěře v to, že on je jediným a skutečným dárce života v pravdě, jenž je charakterizován především touhou po naplnění Boží vůle. Pouze v Duchu lze poznávat krásu rozmanitosti jeho darů, které jsou navzdory své zcela individuální povaze jeho mocí sjednocovány do harmonického celku Těla Kristova.

Cílem, který si práce klade, je podat co možná nejpřehlednějším způsobem svědectví o Duchu, který myslí, koná a formuje lidský život, a to nikoli jako souhrn osobních pocitů a prožitků, ale jako nezpochybnitelný fakt, opřený v první řadě o texty Písma svatého.

Klíčová slova: Duch Svatý, Církev, obrácení, Letnice, osoba, vztah

Abstract

VYMĚTALOVÁ, Eva. *The Holy Spirit – Life-Giver of a Christian and the Church*.
Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2020, 59 pp.
Bachelor Degree Thesis.

The bachelor thesis is focused on the action of the third person of the Holy Trinity, the Holy Spirit, in the soul of the individual and in the soul of the Church, trying to understand him as the one who leads a man and the ecclesial community from Creation to salvation. The Holy Spirit is reflected as a person with whom it is possible to establish a very inner relationship, based on the confidence that he is the only and real giver of life in truth, which is characterized primarily by the desire to fulfill God's will. Only in the Spirit can the beauty of the diversity of his gifts be recognized, which, despite their completely individual nature, are united by his power into a harmonious whole of the Body of Christ.

The aim of the thesis is to testify as clearly as possible of the Spirit who thinks, acts and shapes human life, not as a sum of personal feelings and experiences, but as an unquestionable fact, based primarily on the texts of the Holy Scriptures.

Key words: Holy Spirit, Church, conversion, Pentecost, person, relationship

Poděkování

Můj velký dík za všestrannou praktickou i duchovní pomoc a podporu patří vedoucímu této bakalářské práce PhDr. Radku Martinkovi, Ph.D., a také dalším kněžím královéhradecké diecéze – ThLic. Miloslavu Brhelovi, ThLic. Vojtěchu Brožovi Th.D. a Mgr. Tomáši Enderlemu.

Za pomoc s formální úpravou práce děkuji Jakubu Klimešovi a Mgr. Veronice Ptáčkové.

Mé obzvláštní poděkování patří Duchu Svatému za potřebné světlo a sílu.

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum: 18. 6. 2020

Podpis studenta:.....

Obsah

Úvod.....	9
1. Mysterium Ducha.....	11
1.1. Poslání a působení Ducha Svatého	11
1.2. Duch Hospodinův ve Starém zákoně	12
1.3. Duch Svatý v Novém zákoně.....	14
1.3.1. Duch Svatý a Ježíš Kristus v evangeliích.....	15
1.3.2. Duch Svatý ve spisech sv. Pavla	20
2. Duch Svatý v osobní spiritualitě křesťana	22
2.1. Letniční proměna apoštolů.....	22
2.2. Obrácení člověka mocí Ducha	24
2.3. Tělo a Duch.....	25
2.4. Duch Svatý a milost	26
2.5. Očišťování srdce	27
2.6. Dary a plody Ducha	32
2.7. Konkrétní manifestace plodů Ducha Svatého	33
3. Duch Svatý – nestvořená duše Církve	36
3.1. Předobraz Církve ve Starém zákoně	36
3.2. Příprava na vznik Církve v evangeliích	37
3.3. Letnice jako zrození Církve	38
3.4. Charismata	41
3.5. Duch jako duše Těla Kristova.....	43
3.6. Posvátná liturgie.....	44
3.7. Konkrétní manifestace působení Ducha Svatého v Církvi.....	47
Závěr	51

Úvod

Duch nám přichází na pomoc v naší slabosti. Vždyť ani nevíme, oč se máme vlastně modlit. A tu sám Duch se za nás přimlouvá vzdechy, které nelze vyjádřit, a (Bůh), který zkoumá srdce, ví, co Duch žádá, a že jeho přimluva za křesťany je ve shodě s Boží vůlí. (Řím 8,26–27)

Ve zmíněném textu sv. apoštola Pavla vnímá autorka této práce nepřímé otázky, které směřují k srdci člověka a nutí ho k zamyšlení nad tím, kým je pro něj Duch Svatý, zda ho dokáže skutečně chápat jako třetí osobu Nejsvětější Trojice, zda mu ve svém duchovním životě přiznává za každých okolností tak důstojné místo, jaké mu náleží, zda, když se modlí ve vyznání víry „Věřím v Ducha Svatého, Pána a dárce života...“, jsou tato slova skutečně opřena o hlubokou víru...

Téma předložené práce se zrodilo jednak z této úvahy, jednak z autorčiny osobní zkušenosti s působením Božího Ducha, díky níž si plně uvědomila, že Duch Svatý není *něco*, ale *Někdo*, a že ho tedy nelze zaměňovat s jakousi neuchopitelnou abstraktní energií, která může vyvolávat v lidské duši příjemné pocity, ale jinak s ní není spojena žádným pevnějším poutem. Inspirací pro výběr tématu byla rovněž jedna z katechezí papeže Františka, v níž se zamýšlí nad skutečností, že Duch Svatý stále zůstává jakýmsi *neznámým naší víry*:

Ani teď mnozí křesťané netuší, kdo je Duch Svatý. Někdy můžeme slyšet: „Já si vystačím s Otcem a Synem, protože k Otci se modlím Otčenáš a Syna přijímám v Eucharistii, ale nevím, co si počít s Duchem Svatým.“ Nebo také: „Duch Svatý je holubice a rozdává sedmero darů.“ Ubohý Duch Svatý je tak stále tím posledním a nenachází správné místo v našem životě.¹

Zejména z výše uvedených důvodů se tato práce snaží představit Ducha Svatého jako osobu, u níž je sice téměř nemožné představit si cokoli, co by evokovalo lidskou podobu, přesto ale zůstává faktem, že je *skutečnou osobou*, která dokáže myslet a milovat,² a proto s ní lze navázat blízký láskyplný vztah, v němž se nachází nekonečně mnoho příležitostí pro plodnou oboustrannou komunikaci.

Nepokoušíme se zde vytvořit vyčerpávající teologický přehled a není naším prvotním záměrem zpracovat detailně biblické či pneumatologické podklady. Budeme se jimi zabývat pouze do té míry, nakolik slouží k užítku zamýšlené struktury práce.

---

¹ FRANTIŠEK. Lo Spirito Santo, questo sconosciuto. *L'Osservatore Romano* 2013, 13.–14. 5., roč. 153, č. 109, s. 6.

² Cf. JOURNET, Charles. *Promluvy o Duchu svatém*. Praha: Krystal OP, 2009, s. 36.

Cílem je na základě výpovědí Písma svatého, učení Magisteria a prací teologů spíše nabídnout podněty k samostatným úvahám o autenticitě prožívání vztahu křesťana s Duchem Svatým v každodenním životě, kdy jej tvoří a rozvíjí jako jedinec, či ve společenství Církve. Proto v textu věnujeme nemalý prostor praktickému pohledu na toto tajemství, v němž by jednotlivé nastíněné aspekty výsledku spolupráce člověka a Ducha Svatého, zejména proměňování, posilování a vedení, měly vést k porozumění tomu, že pouze Duch je pravým *Dárce*m života, že je „vnitřnější než lidské nitro“.³

Pokusíme se o jakousi paralelu mezi Duchem Svatým jako „Duchem lidské duše“ a Duchem jako „duší Církve“ a porovnáme podobnost obou cest, které začínají prvním dotykem milosti Ducha Božího, pokračují proměnlivým terénem a směřují ke konečnému naplnění, jímž je spočinutí před tváří Nejsvětější Trojice.

Práce je rozdělena do tří okruhů, každá z kapitol se zaměří na postihnutí určité části vymezeného tématu.

Úvodní kapitola se bude opírat především o biblické texty, které vypovídají o působení Ducha Svatého, a porovná proměnu jeho vnímání ve starozákonní a novozákonní tradici. V duchu jednotné linie práce, jejíž podstatou je osobní blízkost a vztahovost, se soustředí na mimořádnost vztahu Ježíše Krista a Ducha Svatého, neboť dle názoru autorky práce právě ten jedinečným způsobem vystihuje Ducha jako osobu.

Kapitola druhá se zaměří na duši člověka a bude se věnovat procesu jejího proměňování, pokud se rozhodne následovat hlas Ducha. Zmíní jednak úskalí zkoušek, utrpení či pokušení, které k takovému očišťování srdce nutně patří, zároveň předloží několik způsobů, které jeho formování a osvobození účinně napomáhají.

Náplní závěrečné kapitoly bude Duch Svatý a Církev, kdy se skrze jeho působení v Kristově Těle, a to zvláště v posvátné liturgii, pokusíme vyložit podstatu Božího záměru se svým lidem, který spojil v jedné Církvi a v jednom Duchu.

U druhé a třetí kapitoly byly jako výchozí bod, jenž v celé mohutnosti reprezentuje sílu, s níž je lidské srdce i srdce Církve zasaženo a prostoupeno Duchem Svatým, zvoleny Letnice, přičemž v obou případech bude událost seslání Ducha Svatého sledována jako moment obrácení, který jednotlivého člověka i společenství Církve vybízí ke svobodné poslušnosti Boží vůli. Obě tyto kapitoly budou uzavřeny příklady, které nabídnou zcela konkrétní obrazy toho, jak otevřenost Duchu Svatému vede k vnitřní harmonii a k životu v lásce k Bohu i k bližním.

---

³ Cf. JAN PAVEL II. *Dominum et Vivificantem* 54.

1. Mysterium Ducha

Duch Svätý je z veľkej časti tajomstvom, ktorému sa racionálny základ v človeku len veľmi ztížka približuje. Preto sme boli Stvořiteľom obdařeni schopnosťmi proniknúť k podstate tohoto životadárného zdroja a dáť mu svobodu spoluutvárať náš život.

V tejto kapitole nastínime základnú úlohu Ducha a jeho pôsobenie, a to najprve v obecné rovine, poté v konkrétnych príkladoch textů Písma Svätého, v nichž lze přítomnost této tajemné třetí Božské osoby vyčíst velmi často ze symbolů přírodních jevů (vody, ohně, vzduchu, větru atp.), které mají předat představu síly, jež uchvacuje a přetváří lidské nitro. Kniha Starého zákona s jejich představami Hospodinova Ducha si povšimneme jako přípravy na dar Ducha Svätého, který se v Novém zákoně pojí s příchodem očekávaného Mesiáše. Na osobní vztah Ježíše Krista s Duchem Svätým se zaměříme detailněji, neboť v něm spatřujeme jednoznačný základ pro pochopení působení Božího Ducha, jak v jednotlivci, tak ve společenství Církve. Kniha Skutky apoštolů bude s ohledem na logický kontext zařazena do následujících dvou kapitol.

1.1. Poslání a působení Ducha Svätého

Pokud bychom se pokusili stručně shrnout poslání Ducha Svätého v našem bytí, mohli bychom vyjít z myšlenky Charlese Journeta, který uvádí, že úkolem neviditelného Ducha Božího je vnitřní otevření našeho srdce tak, aby bylo uschopněno porozumět viditelnému dílu spásy uskutečněnému Kristem, přičemž považuje za samozřejmé, že Duch Svätý nepřichází proto, aby se pokoušel svaté dílo Ježíše Krista změnit či nahradit.⁴ Tato jeho základní role prostupuje například celým Janovým evangeliem, v němž je Duch Svätý představován jako ten, který touží přimět člověka, aby tajemství Zjevení, jehož nositelem je Syn, bylo lidským srdcem přijato, aby v něm zapustilo kořeny, a především bylo také v plnosti žito.⁵ To je cesta, která člověka vede k pochopení nezměrné lásky Otcovy.

Příznačným rysem lásky je to, že nezůstává uzavřena sama v sobě, ale naplňuje se teprve dáváním. Tímto způsobem se stává plnou. Nadpřirozená láska Otce a Syna, jejich neporušitelné láskyplné objetí, překypuje a dává vzniknout třetí Božské osobě. Tu můžeme charakterizovat jako pečeť a dar jejich vzájemné lásky. Duch Svätý je Láskou. Od Otce a Syna přijímá plnost Božské podstaty, a proto je přijatým darem. Současně se

---

⁴ JOURNET, Charles. *Promluvy*, s. 28.

⁵ CANTALAMESSA, Raniero. *Zpěv Ducha: meditace na hymnus Veni creator*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 67.

sám dává Otci a Synu. Tím však jeho působení nekončí, neboť se zároveň dává člověku.⁶ Sv. Augustin je přesvědčen, že Duch Svatý je největším Božím darem, darem z lásky, a jako takového ho na několika místech přímo či nepřímo definují již některé novozákonní texty (cf. Jan 4,10; Sk 2,38).⁷ Rovněž dalšími velkými teology, jako např. Tomášem Akvinským nebo Richardem od sv. Viktora, byla tato třetí Božská osoba považována za zosobněnou lásku.⁸

A jako láska, která není omezena časem ani prostorem, je Duch Svatý přítomen v každé bytosti. Jeho působení tak není v žádném případě vyhrazeno Církvi a dějinám spásy, ale zahrnuje veškeré stvoření a nelze se před ním jakkoli skrýt (cf. Žl 139,7).⁹ Zcela specifickým způsobem však Duch Svatý oživuje duše křesťanů, neboť z nich činí děti Boží (cf. Řím 8,16).

Nespoutaná svoboda, jež je pro Ducha Svatého tolik typická, je Ježíšem Kristem vyjádřena prostřednictvím Janova evangelia následovně: „Vítr vane, kam chce; slyšíš, jak hučí, ale nevíš, odkud přichází a kam jde. Tak je to s každým, kdo se narodil z Ducha.“ (Jan 3,8)

1.2. Duch Hospodinův ve Starém zákoně

Prvotním jménem Ducha je hebrejský výraz *ruah*, jenž v původním smyslu označuje atmosférický prostor mezi nebem a zemí. Propojují se v něm tři významy: *vítr* a *dech*, ale také *duch lidský*. Ve Starém zákoně se o Duchu ještě nemluví jako o osobě, je chápán spíše ve smyslu tvůrčí síly Hospodinovy, která je oživujícím principem.¹⁰ Na samém počátku knihy Genesis se setkáváme s Duchem Božím, který se vznášel nad vodami (cf. Gn 1,2). Jedná se o text, který v Písmu svatém poprvé otevírá základ pro stvořitelskou úlohu Ducha Svatého, byť v této fázi ještě není nazýván svatým.¹¹ Můžeme ho vnímat jako jakousi bránu k porozumění dalším biblickým svědectvím o jeho působení. Nepochybným odkazem na zmíněnou pasáž jsou například slova žalmistova: „Jeho

---

⁶ JOURNET, Charles. *Promluvy*, s. 26–27; cf. JAN PAVEL II. *Dominum et Vivificantem* 54.

⁷ Cf. CANTALAMESSA, Raniero. *Zpěv Ducha*, s. 75–76.

⁸ DOLISTA, Josef. *Věřím v Ducha svatého: základy pneumatologie*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. *Teologie (Karmelitánské nakladatelství)*, s. 6.

⁹ Cf. CANTALAMESSA, Raniero. *Zpěv Ducha*, s. 33.

¹⁰ DOLISTA, Josef. *Věřím v Ducha svatého*, s. 10.

¹¹ Výraz *svatý (kadoš)* se stále častěji v Písmu sv. vyskytuje až od Iz 63,10 a od 51. žalmu, až nakonec vytvoří složené jméno. Cf. CANTALAMESSA, Raniero. *Zpěv Ducha*, s. 15.

slovem vznikla nebesa, dechem jeho úst všechn jejich zástup.“ (Žl 33,6) *Ruah* ve smyslu *dech* je i zde tím, co společně s Božím slovem vládne mocí tvořit a dávat život.

Skrze Ducha Hospodin osobitým způsobem ustanovuje a vede svatý lid Izraele, projevuje se jako jeho stálý a věrný ochránce, a to navzdory skutečnosti, že tento vyvolený národ nedokáže odolávat nevěrnosti, která je ve zvýšené míře patrná zvláště v době poexilní.¹² Izraelité jsou svým Bohem trpělivě voláni k přijetí Ducha, v jehož světle je možné uchovávat naději na spásu. Princip postoje vůči Duchu je výrazně konkretizován během putování pouští do Zaslíbené země, do místa odpočinku. Ve dne vede lid jako oblakový sloup, v noci jako sloup ohnivý a úloha lidu spočívá v jeho poslušném následování, v úkonu bezmezné důvěry. Právě tato poddajnost by měla charakterizovat vztah, který vytváří pouto mezi člověkem a Duchem Svatým.¹³

Je zcela zjevné, že pod vlivem Ducha jednal Mojžíš od samého počátku, od přechodu Rudým mořem (cf. Iz 63,9–14). Cesta vyvedení z Egypta je cestou osvobození, které nelze chápat pouze jako svobodu fyzického těla, ale zejména ve smyslu osvobození lidského ducha z otroctví hříchu. Exodus – osvobození člověka mocí Hospodinova Ducha – je po stvoření dalším mocným činem Božího spásného plánu a je třeba si povšimnout, že zatímco na stvoření člověka postačuje jedna kapitola knihy Genesis, jeho osvobození se odehrává ve čtrnácti kapitolách knihy Exodus.¹⁴

V době soudců již vidíme pole působnosti Ducha v lidském nitru zcela zřetelně. Ve vůdce, schopné mimořádných činů, jsou zcela nečekaně a bez jakýchkoli předchozích zásluh proměněni například prostí zemědělci Gedeon, Samson nebo Saul (cf. Sd 6,34; Sd 14,6; 1 Sam 11,6). Jsou však pouze dočasnými vysvoboditeli svého národa. Po naplnění určitého specifického poslání je Duch opouští.¹⁵

Dar Božího Ducha se ve Starém zákoně velmi často pojí se schopností prorokovat. Proroky, kteří tvořili zvláštní instituci izraelského národa, lze označit za „muže Ducha“ a strážce spasitelného vztahu Hospodina s Izraelity, jenž dostal svůj pevný základ ve

---

¹² DOLISTA, Josef. *Věřím v Ducha svatého*, s. 14.

¹³ LALLEMANT, Louis. *Spiritualita srdce: duchovní učení*. Olomouc: Refugium Velehrad – Roma, 2009. Societas (Refugium Velehrad – Roma), s. 97–98.

¹⁴ BECK, Tomaso. La dinamica ignaziana nel discernimento alla luce di Cristo Signore. In BARRUFFO, Antonio – BECK, Tomaso – SULLIVAN, Francis A. *L’Azione dello Spirito Santo nel discernimento*. Roma: Centrum Ignatianum Spiritualitatis, 1980, s. 63–64.

¹⁵ GUILLET, Jacques. Duch Boží. In LÉON-DUFOUR, Xavier (ed.). *Slovník biblické teologie*. Řím, Velehrad: Křesťanská akademie, 1991, s. 91.

smlouvě.¹⁶ V jejich případě je obvyklé, že se jich zmocňuje ničím nespoutatelná síla, která je vytrhuje z dosavadního stylu života a nutí je mluvit. Slova, která vycházejí z prorockých úst, jsou slovy samotného Boha, a prorok takto vydává přímé svědectví o Hospodinu.¹⁷ Často v něm zaznívá motiv vylití Ducha na všechn lid, které je přirovnáváno k dešti, jenž svlažuje vyprahlou zemi (Iz 32,15; 44,3; Ez 36,25; Jl 3,1–2), či k dechu života, oživujícímu suché kosti (Ez 37).¹⁸ V tomto zaslíbení je zdůrazňován zvláště aspekt morální očisty, která se pojí s proměnou nitra člověka, s vizí nového srdce. Jak čteme u proroka Ezechiela:

Pokropím vás očistnou vodou a budete čisti od všech svých nečistot, očistím vás od všech vašich model. Dám vám nové srdce, vložím do vás nového ducha, odejmu z vašeho těla srdce kamenné a dám vám srdce z masa. Vložím do vás svého ducha a způsobím, že budete žít podle mých zákonů, zachovávat má přikázání a plnit je. (Ez 36,25–27)

Tento úryvek výstižně charakterizuje období 8.–6. stol. př. Kr., v němž se často v prorockých viděních zpřítomňuje *nová smlouva*, uzavřená Hospodinem s Izraelity. Ta předznamenává příchod Mesiáše-Pomazaného, s nímž se pojí působení Ducha v plnosti, jeho trvalé přebývání a konečná proměna lidského srdce. K této naději se váže rovněž Izaiášovo proroctví: „Vyrazí ratolest z pahýlu Jesse, výhonek vypučí z jeho kořenů, spočine na něm duch Hospodinův: duch moudrosti a rozumu, duch rady a síly, duch poznání a bázně před Hospodinem.“ (Iz 11,1–2)¹⁹ Izaiáš nabízí také obraz Mesiáše jako Hospodinova Služebníka, který vítězí ne jako bojovník plný fyzické síly, ale jako ten, který přemáhá zlo pokorou, absolutní odevzdaností Boží vůli a obětováním se až do krajnosti (Iz 53,1–12). To vše v posvěcení Duchem.

1.3. Duch Svatý v Novém zákoně

V Novém zákoně není Duch považován pouze za Božskou neosobní sílu, jako je tomu ve starozákonních svědectvích, ale za skutečnou osobu, která se pohybuje, koná a rozvíjí vlastní činnost. Je zjevována jako Duch Kristův či Duch Kristova Těla.²⁰ Teprve nyní je

---

¹⁶ Cf. DURRWELL, François-Xavier. *Duch Otce a Syna*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 14; DOLISTA, Josef. *Věřím v Ducha svatého*, s. 11; 14.

¹⁷ GUILLET, Jacques. *Duch Boží*, s. 91.

¹⁸ GUILLET, Jacques. *Duch Boží*, s. 92.

¹⁹ Cf. DOLISTA, Josef. *Věřím v Ducha svatého*, s. 14–16.

²⁰ Cf. PANIMOLLE, Salvatore Alberto. *L'evangelista Giovanni: pensiero e opera letteraria del quarto Evangelista*. Roma: Borla, s. 286; MOLLAT, Donatien. *La Parola e lo Spirito (esegesi spirituale)*. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 1987, s. 62.

vytvořen prostor pro to, abychom Ducha chápali jako toho, který ačkoli je neoddělitelný od Otce a Syna, zjevuje se svým specifickým způsobem, neboť mu přináležejí vlastní osobnost.²¹ Pouze v něm mohou být naplněna eschatologická očekávání Starého zákona.²²

Je třeba podtrhnout, že v novozákonních textech, především pak v Pavlových listech, nacházíme mnoho případů, kdy je velmi nesnadné stanovit, zda výraz *duch* je označením ducha lidského, nebo Božího (např. 1 Kor 14,14.32; 2 Kor 4,13; Ef 1,17; 2 Tim 1,7). Nicméně zejména tato místa ukazují ve světle víry, jak Duch Svatý proniká lidského ducha natolik, že jej zcela proměňuje, přitom však nijak nenarušuje jeho individualitu.²³

Právě Pavlovy spisy patří v rámci Nového zákona společně se Skutky apoštolů, 1. listem sv. apoštola Petra a janovskou literaturou k základním textům zaměřeným na působení Ducha Svatého.²⁴ Přestože u hlavních autorů Nového zákona můžeme vnímat určité rozdíly v důrazu, existuje zde zároveň velmi výrazná shoda v chápání činnosti Božího Ducha. Dar Ducha je přímo spojován s *počátkem křesťanského života*, je *mocí nového života*, *Duchem společenství* či *Duchem Kristovým*.²⁵

1.3.1. Duch Svatý a Ježíš Kristus v evangeliích

Pro starozákonní proroky je příznačné, že Duch jim byl dán pouze přechodně. S Ježíšem Kristem se tento model mění, neboť jeho spojení s Duchem Svatým je trvalé a nezrušitelné. Není pouhým příjemcem Božího slova, ale zvěstuje jej ve všem, co říká a koná. Není tím, komu se dostává důvěrných Božích vnuknutí, ale celý jeho život se bezprostředním způsobem před Bohem odvíjí. Teprve Ježíš je Duchem naplněn v *neomezené míře* (cf. Jan 3,34). V rovině kvality platí totéž – u starozákonních charismatiků je zjevné, že ve chvílích, kdy jednají a mluví pod vlivem Ducha, jsou ovládnáni někým, kdo je silnější než oni. U Ježíše je tomu zcela jinak. Duch k němu nehovoří zvnějšku, protože v Duchu přebývá bez ustání. Duch Ježíši náleží, neboť je to jeho vlastní Duch (cf. Jan 16,14–15).²⁶ Je třeba zdůraznit, že pevné vedení Ježíše silou Ducha mu v žádném případě neupírá svobodu jednání,²⁷ avšak stejně jako nemůže konat

²¹ GUILLET, Jacques. Duch Boží, s. 90.

²² MOLLAT, Donatien. *La Parola e lo Spirito*, s. 31.

²³ Cf. GUILLET, Jacques. Duch Boží, s. 90; DUNN, J. D. G. Duch Svatý. In DOUGLAS, J. D. (ed.). *Nový biblický slovník*. Praha: Návrat domů, 1996, s. 183–185.

²⁴ MOLLAT, Donatien. *La Parola e lo Spirito*, s. 35.

²⁵ DUNN, J. D. G. Duch Svatý, s. 183–185.

²⁶ GUILLET, Jacques. Duch Boží, s. 93.

²⁷ DOLISTA, Josef. *Věřím v Ducha svatého*, s. 29.

bez spojení s nebeským Otcem, není možné, aby se obešel bez Ducha Svatého. Pevné pouto, naplněné vzájemnou láskou, je v evangeliích zjevné, ačkoli Ježíš o Duchu Svatém téměř nemluví. Se svými učedníky o něm hovoří pouze v případech, kdy je opouští – dočasně (Mt 10,20) či natrvalo (Jan 14,16–17.26; 16,13–15). Během svého pozemského života sděluje Ducha, jak již bylo řečeno, veškerými svými činy, ale nelze jej prozatím zjevit samostatně. Plné zjevení Ducha je možné až s jeho vylitím, s koncem Ježíšova pozemského bytí. Teprve Synův návrat k Otci se stane okamžikem poznání, že Duch Svatý vychází od Krista.²⁸

Již samotný počátek Ježíšovy existence je pevně spjat s přítomností Ducha. Andělské zvěstování, které je zprávou o Kristově početí, především zdůrazňuje neomezenou moc Nejvyššího a současně je v něm připomenuta stvořitelská síla Ducha (cf. Gn 1,2).²⁹ Mesiáš má být počat a zrozen o poznání zázračnějším způsobem, než tomu bylo ve Starém zákoně u neplodné Anny (cf. 1 Sam 1,5–20) nebo ženy Manoáchovy (cf. Sd 13,2–25).³⁰

V Písmu svatém nacházíme několik význačných postav, které byly plně zasvěceny Bohu již od okamžiku početí. Takto jsou vyvoleni například Samson (Sd 13,5), Samuel (1 Sam 1,11) či Jan Křtítel (Lk 1,15–17). Ten byl navíc Duchem zjevně uchvácen již tři měsíce před svým narozením při setkání Marie s Alžbětou (Lk 1,41). Ježíš však není vyvoleným ani zasvěceným, je *svatým* již svým samotným bytím (Lk 1,35), v souvislosti s působením Svatého Ducha – zdroje života v Marii. Tato skutečnost je podtržena v obou evangeliích, která zmiňují Ježíšovo dětství (Mt 1,20; Lk 1,35).³¹ Evangelista Lukáš přitom vychází ze zaslíbení starozákonního proroctví, které se touto událostí naplňuje (cf. Iz 7,14).

Viditelná přítomnost Ducha v Kristu je spojena s událostí jeho křtu v Jordánu Janem Křtítelem. Jan byl mnoha lidmi považován za proroka (Mt 11,9–10; Mk 11,32), přesto, že o sobě netvrdil, že mluví a jedná pod vlivem Ducha. Přinesl však velmi důležité ujištění o tom, že vylití Ducha se bezprostředně blíží a ten, který přijde, nebude již křtít vodou, ale Duchem Svatým (Mk 1,8; Jan 1,33).³² V synoptických evangeliích Duch Svatý na Krista sestupuje v podobě holubice, v Janově evangeliu je pak zaznamenáno svědectví samotného Jana Křtitele, které velmi působivě ukazuje jedinečný vzájemný vztah Ducha

---

²⁸ GUILLET, Jacques. Duch Boží, s. 93–94.

²⁹ DOLISTA, Josef. *Věřím v Ducha svatého*, s. 25.

³⁰ Cf. DOLISTA, Josef. *Věřím v Ducha svatého*, s. 25.

³¹ GUILLET, Jacques. Duch Boží, s. 93.

³² Mt 3,11 a Lk 3,16 dodávají „a ohněm“. Cf. DUNN, J. D. G. Duch Svatý, s. 183.

Svatého s Ježíšem. Jan Křtitel rozpoznává v Ježíši očekávaného Mesiáše díky znamení Ducha, jenž sestupuje a zároveň *zůstává* nad osobou Kristovou (Jan 1,32–33).³³ Pro tento motiv spočinutí a následného trvalého přebývání Ducha Svátého v Ježíši nacházíme výchozí předobraz v Izaiášově proroctví o výhonku z pahýlu Jesse (cf. Iz 11,1).³⁴

Křest Ježíšův by měl být v první řadě chápán jako veřejná manifestace jeho synovství, úlohy služebníka a též síly proklamovat Boží slovo a schopnosti konat zázraky. Právě tímto aktem byla demonstrována Ježíšova reálná komunikace s Duchem Svatým, jež se stala úvodním podnětem pro jeho veřejnou činnost.³⁵ Zjevený Duch přitom *zůstává* tajemstvím. Zatímco Syn koná a podstupuje křest a Otec svými slovy vyjadřuje nezměrnou lásku, Duch Svatý *zůstává* nečinný a němý. A přesto je v tomto dialogu mezi Otcem a Synem zcela nepostradatelný. Právě on je komunikací, prostředníkem důvěrného setkání milovaného a milujícího Otce s milovaným a milujícím Synem. V Duchu Svatém se zjevuje plnost synovství Ježíšova a otcovství Božího.³⁶

Nikoli nepodstatný je eschatologický rozměr křtu v Jordáně – již v něm je poukázáno na dar Letnic, vylití Ducha na celou Církev a oznámení času spásy. Současně se jím formuje bod jakéhosi „procitnutí“ lidstva prostřednictvím Slova a moci Ducha Svátého.³⁷

Ježíš z Nazareta jako bytost totálně ovládaná a oživovaná Duchem je tedy osobou duchovní par excellence, neboť je člověkem z Ducha Svátého. Jeho nitro je jím přeplněno.³⁸ V Duchu Svatém čelí pokušení d'ábla (Mt 4,1), aby vysvobodil lidstvo z jeho moci. Pokušení na poušti, kam je Ježíš vyveden Duchem Svatým bezprostředně po křtu, není, jak by se mohlo zdát, iniciativou Zlého, nýbrž Boha. Tato událost je základním prvkem tématu „Duch Svatý a boj proti duchu zla“. Ježíš se v této těžké zkoušce s naprostou oddaností nechává řídit vnuknutím Ducha, přičemž zaznamenáváme dva důležité aspekty: pokušení nepoškodilo přítomnost Ducha Svátého v Kristu, ale naopak došlo k jejímu posílení. Tím, že se Ježíš na poušti d'ábla zbavil, je uschopněn osvobodit od něj i člověka. Na tuto skutečnost poukazují evangelní příběhy o uzdravování těch, kdo se ocitli v moci démonů.³⁹

---

³³ Cf. PANIMOLLE, Salvatore Alberto. *L'evangelista Giovanni*, s. 179; MOLLAT, Donatien. *La Parola e lo Spirito*, s. 53; MOLLAT, Donatien. *Giovanni Maestro Spirituale (2 ed.)*. Roma: Borla, 1984, s. 55.

³⁴ DOLISTA, Josef. *Věřím v Ducha svatého*, s. 28.

³⁵ Cf. MOLLAT, Donatien. *La Parola e lo Spirito*, s. 93.

³⁶ GUILLET, Jacques. *Duch Boží*, s. 93.

³⁷ MOLLAT, Donatien. *La Parola e lo Spirito*, s. 38.

³⁸ PANIMOLLE, Salvatore Alberto. *L'evangelista Giovanni*, s. 179.

³⁹ CANTALAMESSA, Raniero. *Zpěv Ducha*, s. 263.

Stejně jako přičítal Ježíš svou moc vyhánět zlé duchy přítomnosti Ducha Svatého, spojoval jeho působení i se svou schopností konat zázraky (cf. Lk 4,18). V tomto kontextu nelze chápat zázrak jinak než jako pevnou součást víry – je možné jej nahlédnout jednak jako podnět k víře, jednak jako odměnu za ni.⁴⁰ Jak říká Raniero Cantalamessa:

Zázrak způsobuje otřesy svědomí, udržuje při životě údiv, který je ve vztahu s Bohem nezbytný. Okamžitý zázrak nám pomáhá vnímat trvalý zázrak života a bytí (...). Současně však zázrak slouží i ke zmatení „moudrosti moudrých“ neboli k blahodárnému selhání falešné představy rozumu, že si dokáže vše vysvětlit, a co si vysvětlit nedokáže, může odmítnout.⁴¹

Pro apoštola Jana jsou Ježíšovy zázraky *znameními*, a jako takové by měly sloužit především ve smyslu cesty k povznesení ke konkrétnímu významu.⁴²

Lze se pouze dohadovat, jak skutečně vnímali Ježíšovi učedníci neobvyklé věci, které v blízkosti vtěleného Slova zakoušeli. Je nicméně jisté, že i když Duch byl po celou dobu Kristova veřejného působení přítomen v jeho osobě a skutcích, přátelům a bratrům zůstával zdroj této moci prozatím utajen. Duch byl blízko nich, ale ještě nebyl v nich.⁴³ V Janově evangeliu je řečeno: „Dosud totiž Duch nebyl (dán), protože Ježíš nebyl ještě oslaven.“ (Jan 7,39) V této souvislosti mluví Ježíš o Duchu Svatém jako o proudu živé vody, kterým budou naplněni ti, kdo v Krista uvěří (Jan 7,38).

Ačkoli tedy za pozemského života Ježíšova nemohou mít učedníci přímou zkušenost s působením Ducha, on nezanedbává „přípravu“ a před svým odchodem k Otci uvádí svých Dvanáct do tajemství Ducha Svatého. Oznámení seslání Ducha a nastínění zkušenosti, kterou s ním budou mít učedníci po Ježíšově oslavení, tvoří jedno z hlavních témat řeči na rozloučenou u příležitosti poslední večeře (Jan 14–16).⁴⁴ Tuto promluvu můžeme řadit mezi nejvznešenější a zároveň nejtajemnější novozákonní texty. V něm je poodhrnuta rouška toho, co do té doby zůstávalo skryto. Teprve zde se otevírá celá bohatost a hloubka tajemství třetí osoby Trojice.⁴⁵

Ježíš činí láskyplné zaslíbení vyprosít u Boha a seslat společenství žijícímu na zemi *Parakleta, Utěšitele, Přímlovce*, který pro ně bude duchovní útěchou a stane se jim

⁴⁰ CANTALAMESSA, Raniero. *Zpěv Ducha*, s. 180–181.

⁴¹ CANTALAMESSA, Raniero. *Zpěv Ducha*, s. 181.

⁴² CANTALAMESSA, Raniero. *Zpěv Ducha*, s. 181.

⁴³ Cf. PANIMOLLE, Salvatore Alberto. *L'evangelista Giovanni*, s. 252; MOLLAT, Donatien. *Giovanni Maestro Spirituale*, s. 56.

⁴⁴ Cf. MOLLAT, Donatien. *Giovanni Maestro Spirituale*, s. 31; MOLLAT, Donatien. *La Parola e lo Spirito*, s. 54.

⁴⁵ JOURNET, Charles. *Promluvy*, s. 41; 44.

prospěšnějším, než by byla fyzická přítomnost Božího Syna.⁴⁶ On bude druhým Parakletem, neboť tím prvním je sám Ježíš Kristus, který zastává roli přímlyvce člověka u Otce. Tento termín, aplikovaný na Ducha, poukazuje na jeho funkci bránit světlo proti temnotě pochybností o spasitelné moci Ježíšově.⁴⁷ Utěšitel, jenž zbavuje strachu, není nositelem odlišné milosti než té, kterou je naplněna duše Kristova, ale jeho prostřednictvím je tato milost vylita v plnosti na apoštoly a Církev.⁴⁸

Termínem, který je v Janově evangeliu užíván již výhradně v souvislosti s Duchem Svatým a jenž je zmiňován exkluzivně v hovoru během poslední večeře, je *Duch pravdy*.⁴⁹ Jeho specifická činnost spočívá v proniknutí srdcí věřících Pravdou, Slovem, Zjevením Krista. Výsledným efektem jeho výchovného působení je pak dokonalé obrácení k Synu.⁵⁰

V okamžiku své smrti odevzdává Ježíš se synovskou poslušností svého Ducha do rukou Otce (Lk 23,46), plnost jeho synovství je pak potvrzena působením Ducha Svatého při jeho zmrtvýchvstání. Duch Svatý nepřichází z vlastní iniciativy, je darován při Ježíšově oslavení. Tato pravda však nestojí proti faktu, že Parakletos je darem Otce. Právě seslání Ducha Svatého je momentem, který zjevuje dokonalé společenství Otce a Syna. Duch, seslaný současně Otcem i Synem, demonstruje jejich věčnou jednotu (cf. Jan 17,21–23).⁵¹

Duch Svatý dává apoštolům a následně i všem věřícím jistotu, že smrt navrátila Ježíše k Otcovi jako oslaveného Syna (Jan 17,1). Odhaluje učedníkům to, co nebyli schopni dříve unést (Jan 16,12), vede je k pravému poznání jejich Mistra (Jan 14,10). Díky Duchu Svatému se jim vyjasňuje mysterium Syna a Otce, které je centrem Zjevení (Jan 16,13). Duch Boží se pro učedníky stane skutečně druhým Parakletem, který v jejich srdcích prodlouží, obnoví a aktualizuje přítomnost Ježíše a v přítomnosti Syna rovněž přítomnost Otce (Jan 14,21).⁵²

---

⁴⁶ LALLEMANT, Louis. *Spiritualita srdce*, s. 108.

⁴⁷ Cf. PANIMOLLE, Salvatore Alberto. *L'evangelista Giovanni*, s. 178; 252.

⁴⁸ JOURNET, Charles. *Promluvy*, s. 44.

⁴⁹ Tento výraz se vyskytuje pouze v Janově evangeliu a také v 1. listu Janově, kde se objevuje spojení „Duch je pravda“. Cf. PANIMOLLE, Salvatore Alberto. *L'evangelista Giovanni*, s. 178.

⁵⁰ PANIMOLLE, Salvatore Alberto. *L'evangelista Giovanni*, s. 179.

⁵¹ Cf. PANIMOLLE, Salvatore Alberto. *L'evangelista Giovanni*, s. 289–290.

⁵² MOLLAT, Donatien. *Giovanni Maestro Spirituale*, s. 58.

1.3.2. Duch Svatý ve spisech sv. Pavla

V závěru této kapitoly se budeme ještě krátce věnovat apoštolu Pavlovi, jehož chápání třetí Božské osoby je projasněno bezprostřední a velmi hlubokou osobní zkušeností.

Lze říci, že zásadním textem pro pochopení Pavlovy pneumatologie je třetí kapitola 2. listu Korintským.⁵³ Opírá se o pojem *nové smlouvy*, která je psána na živých deskách lidských srdcí (2 Kor 3,3). Bůh nás uschopňuje ke službě této smlouvě, která se nezakládá na liteře, ale na Duchu. Neboť „litera zabíjí, ale Duch oživuje“ (2 Kor 3,4–6, cf. Řím 7,6). Stará smlouva, tesaná do kamene, sloužila smrti. Všude tam, kde přebývá Duch Páně, však panuje svoboda, v níž jsme proměňováni k obrazu Božímu. Nikoli vlastní silou, ale mocí Ducha (2 Kor 3,7–18). Toto, pro sv. Pavla charakteristické, sepětí pojmů *Duch* a *moc* platí v konečném důsledku pro celou biblickou teologii. Duch Svatý je vykonavatelem Boží moci.⁵⁴ Stejně silně je takto úloha Ducha Svatého koncentrována v 8. kapitole Listu Římanům, která bývá nazývána *Evangelium Ducha*.⁵⁵ Zákon Ducha vede křesťana k tomu, aby žil svůj život v Kristu, aby podřídil svou vůli hlasu Ducha (Řím 8,2–5). Znovu se jedná o volbu mezi životem a smrtí lidské duše (Řím 8,13), kdy je hřích a jeho zákon těla nahrazen zákonem Ducha a spravedlnosti (Řím 7,18.25; 8,2.4).⁵⁶

Sv. Pavel své čtenáře neustále odkazuje k počáteční zkušenosti Ducha, která pro něj byla mimořádným prožitkem, v němž zakusil bezpodmínečnost Kristovy lásky. Obrácení ke Kristu v Duchu činí bytí člověka kvalitativně odlišným od jeho existence před znovuzrozením a v Pavlově chápání právě v tom spočívá významný rozdíl mezi křesťanstvím a rabínským judaismem, v němž život podle Zákona vede k určitému formalismu. Teprve v křesťanském Duchu je možné navázat opravdu osobní, spontánní a důvěrný vztah s Bohem. A to přesto, že ani v Duchu nejsme ušetřeni prožívání napětí a konfliktů mezi starým a novým životem, mezi tělem a Duchem (např. Řím 7,14–25). Nejsme sice zbaveni lidských tužeb a křehkosti, ale jak apoštol upozorňuje, právě ve slabosti a skrze ni se uskutečňuje Boží milost (cf. 2 Kor 12,1–10; Řím 8,26–27). V pozemském putování je však Duch pouhým počátkem konečného spasení, a bylo by tedy mylné domnívat se, že své dílo v člověku dokoná již na zemi.⁵⁷

⁵³ MOLLAT, Donatien. *La Parola e lo Spirito*, s. 44.

⁵⁴ Cf. DURRWELL, François-Xavier. *Duch Otce a Syna*, s. 16.

⁵⁵ VANNI, Ugo. *L'Ebrezza nello Spirito (una proposta di spiritualità paolina)*. Roma: Segretario Nazionale dell'Apostolato della Preghiera, 2000, s. 90.

⁵⁶ Cf. VANNI, Ugo. *L'Ebrezza nello Spirito*, s. 90–95; GUILLET, Jacques. *Duch Boží*, s. 95.

⁵⁷ DUNN, J. D. G. *Duch Svatý*, s. 184.

Pro apoštola Pavla je naprosto jednoznačné, že Duch Svatý sjednocuje a posvěcuje, neboť je Duchem Božím (2 Kor 1,22). Je mu nade vše zřejmé, že účelem všeho, co Duch Svatý koná, je přivést člověka do Boží náruče, spojit se s ním v jeho tajemství (1 Kor 2,10–11). Žádným jiným způsobem než v Duchu není pro člověka možné poznat Krista. Pouze v Duchu Svatém můžeme říci: „Ježíš je Pán“ (1 Kor 12,3), výhradně v Duchu smíme nazývat Boha jménem a volat: „Abba, Otče!“ (Řím 8,15; Gal 4,6).⁵⁸

---

⁵⁸ Cf. GUILLET, Jacques. Duch Boží, s. 95.

2. Duch Svatý v osobní spiritualitě křesťana

V této kapitole se pokusíme proniknout do tajemství, kterým je přebývání a působení Ducha Svatého v lidském srdci, a to s vědomím všeho, co úvahy na toto téma limituje. Ačkoli přímá zkušenost s Duchem Božím je vždy záležitostí naprosto individuální, a leckdy nesnadno sdělitelnou, vůle Boha Otce ve své nekonečné štědrosti zůstává neměnná. Chce přivést své syny a dcery ke svatosti a pro tuto cestu dává lidským bytostem bez rozdílu dokonalého průvodce v Duchu Svatém, neboť on zná nejsoukromější hlubiny všech duší, a může tak pro každou z nich kreativně tvořit jedinečný plán směřující ke konečnému spočinutí před tváří Trojice.

Pokusíme se sledovat cestu křesťanské duše od jejího obrácení, založeného milostí Ducha, až k naplnění v lásce k Bohu a bližním, přičemž zmíníme ve stručnosti některé z prostředků, které jsou jí při tom nápomocny. V závěru nabídneme dva příklady rozdílného, a přesto velmi podobného působení Ducha v konkrétních osobách.

Jako výchozí bod jsme zvolili letniční události, a to z hlediska osobního obrácení Kristových učedníků, na němž je založen vznik Církve. Letnice v přímém vztahu k Církvi budou blíže rozvedeny v následující kapitole.

2.1. Letniční proměna apoštolů

Začátek novozákonní knihy Skutky apoštolů je ve znamení očekávání. Opuštění, zmatení a bezradní apoštolové, společně s Marií a několika dalšími ženami, se shromažďují v horní místnosti jednoho z jeruzalémských domů a v modlitbě se upínají k naději na vyplnění Ježíšova zaslíbení, které jim dal před svou smrtí na kříži (Sk 1, 12–14). Kristovo „Nenechám vás sirotky...“ (Jan 14,18) se poté v den Letnic zpřítomňuje pod viditelnou způsobou vichru a ohnivých jazyků, v nichž se učedníků s ohromující silou zmocňuje Duch Svatý (Sk 2,1–4).

Jak poznamenává sv. Augustin, je to seslání, které se zcela liší od jakéhokoli předchozího darování či seslání. Ne proto, že by nikdy předtím k seslání Ducha nedošlo, ale proto, že až do této doby nebyl nikdy darován tímto způsobem.⁵⁹ Před Letnicemi byl třetí z Trojice ve světě přítomen skrze své dary a svou moc, od Letnic však ve světě přebývá hypostaticky, jako osoba.⁶⁰

⁵⁹ Cf. JOURNET, Charles. *Promluvy*, s. 60.

⁶⁰ CANTALAMESSA, Raniero. *Zpěv Ducha*, s. 48.

V jedné ze svých homilií se papež František dívá na Letnice jako na událost, která završila padesát dní nejistoty Spasitelových učedníků. V této době prožili osobní zkušenost se vzkříšeným Ježíšem, mohli jej vidět, slyšet, dokonce s ním jíst. Současně v nich ale přetrvává strach a hluboké pochybnosti. Chybí jim síla zvěstovat kerygma, v obavách z budoucnosti tráví čas zavření ve večeradle (cf. Jan 20,19.26). Poté, co jsou obdarováni Duchem Svatým, dochází k radikální proměně. Obavy se rozptýlí, apoštolové, kteří měli strach o svůj život, se náhle nebojí zemřít pro Krista. Zvěstují ho odvážně všem národům, což se u rybářů a celníků dalo jen stěží předpokládat. Jsou doslova zaplaveni radostí, která jako živá voda pramení z jejich znovuzrození. Duch Svatý učedníkům běžný život neulehčil, zůstali nadále hříšnými lidmi, nezbavil je problémů ani nepřátel. Přinesl jim však *harmonii*, pokoj, tedy to, čeho měli do té doby výrazný nedostatek. Daroval jim svoji vlastní harmonii, neboť on je harmonie.⁶¹

Pokud bychom chtěli shrnout letniční události jednou větou, nabízí se například tato z Listu sv. apoštola Pavla Římanům: „Boží láska je nám vylita do srdce skrze Ducha Svatého, který nám byl dán.“ (Řím 5,5) Boží láskou, reprezentovanou darem Ducha, jsou od základu přetvořena srdce apoštolů, otevírá se zcela jiná, prozatím nepoznaná etapa jejich vztahu s Bohem, kterou lze přirovnat k nové smlouvě. V tom, co se uskutečňuje mezi učedníky a Bohem po Velikonocích, je jednoznačně rozpoznatelné Boží konání. To, jak se Duch sděluje nyní, není možné vysvětlit ničím, co o něm bylo známo ze Starého zákona.

Ježíš byl pro své současníky dobře známou realitou, s níž se mohli osobně setkávat, na rozdíl od Ducha Svatého, který zůstává skrytý. A přece se o něm od Letnic začíná mluvit jako o naprosto samozřejmé skutečnosti, která formuje lidské životy. Vysvětlení je možné pouze ve světle neotřesitelné důvěry v to, že Duch Svatý byl zjeven Ježíšem a apoštolové (a následně i ostatní lidé) měli s jeho působením hlubokou osobní zkušenost. Je tedy zřetelné, že seslaný Utěšitel činí postupně všechno, co je v souladu s Ježíšovými přísliby.⁶² Pro učedníky byl tento „nový start“ bezvýhradným odevzdáním se do vůle Boží, kterou není možné pochopit pouze rozumem, ale i srdcem. Duch Svatý totiž daruje člověku schopnost poznání, kterého nikdy nelze dosáhnout moudrostí lidskou.⁶³ Z bázlivých apoštolů se tímto způsobem staly pevné sloupy víry, vzory horlivosti,

---

⁶¹ FRANTIŠEK. Un cristianesimo senza Spirito è solo un moralismo senza gioia. *L'Osservatore Romano* 2019, 8. 6., roč. 159, č. 132, s. 10.

⁶² CANTALAMESSA, Raniero. *Zpěv Ducha*, s. 64.

⁶³ Cf. DOLISTA, Josef. *Věřím v Ducha svatého*, s. 25.

příbytky Ducha Svatého, jenž neustále rozžihá a obnovuje v jejich srdcích oheň touhy po Pravdě a vede je k odhodlanému a věrnému naplňování jejich poslání.⁶⁴

2.2. Obrácení člověka mocí Ducha

Celá křesťanská existence je vedena jediným zákonem, kterým je *Duch života* (cf. Řím 8,2). Všechno, co si Bůh jako Otec přeje, co plánuje a o čem sní, je pro křesťana vyjádřeno v Ježíši Kristu. Od něj tyto touhy přejímá Duch a dává jim rozkvést v lidském vědomí. Jestliže člověk tento plán přijme a koná podle něj, ozařován vedením Ducha Svatého je uschopněn následovat Krista. Tímto způsobem realizuje přání Otce.⁶⁵

Co se ale děje v křesťanské duši, která se poddajně nechává vést Duchem Svatým? Jak zdůrazňuje Hugo Vanni, Ducha nelze chápat jako jakési dopravní značení, které naviguje zvnějšku. Styl života, který po nás Duch Svatý žádá, vychází cele z lidského nitra a směřuje k tomu, aby byl uskutečňován v souhře mezi Bohem Otcem, Ježíšem Kristem a křesťanem.⁶⁶ Působení Ducha si lze také představit jako kruh: Duch Svatý je darem Kristovým, přichází přímo od něj, nabízí člověku veškeré své bohatství, vepisuje se do něj, proměňuje ho. Poté, co se lidská bytost promění v Kristu, stává se mu podobnou, je k němu stále rychleji poháněna a nakonec se k němu navrácí.⁶⁷

Základem této cesty je tedy proměna, obrácení, které tak jako v případě učedníků o Letnicích je charakterizováno odvážným svěřením se vanutí Ducha.⁶⁸ Důležitost tohoto kroku podtrhuje mimo jiné skutečnost, že své pozemské poslání začal Ježíš Kristus hlásáním pokání: „Obráťte se a věřte evangeliu.“ (Mk 1,15) Pouze aktivním obrácením se otevírá cesta ke svatosti, k níž jsou zavázáni všichni křesťané.⁶⁹

K nutnosti obrácení se zády ke všemu zlému, ke změně životní cesty a k návratu k Hospodinu vytrvale vyzývali již starozákonní proroci, a to nikoli ve smyslu kajících obřadů či postních praktik, ale v první řadě v souvislosti s obrácením srdce (cf. Oz 6, 1–6; Sof 3,12–13). Ve stejném duchu hovoří i některé žalmy (cf. Žl 51). Nejedná se pouze o vnější projevy lítosti a proměnu chování, součástí takového procesu je i vnitřní sebekpokoreni a upřímná touha po hledání Hospodina. V překladu řecké Bible pak stojí za

---

⁶⁴ JOURNET, Charles. *Promluvy*, s. 59; cf. BALAGUER, Josemaria Escriva de. *Jít s Kristem (Homilie)*. Praha: ZVON, 1995, s. 223–224.

⁶⁵ VANNI, Ugo. *L'Ebrezza nello Spirito*, s. 9.

⁶⁶ VANNI, Ugo. *L'Ebrezza nello Spirito*, s. 10.

⁶⁷ VANNI, Ugo. *L'Ebrezza nello Spirito*, s. 83.

⁶⁸ VANNI, Ugo. *L'Ebrezza nello Spirito*, s. 85.

⁶⁹ LG 42; 39.

povšimnutí rozlišování niterné kajicnosti a s ní související změny smýšlení (*metanoia*), a obrody praktického konání (*epistrefō*). Ačkoli jde o dva rozdílné prvky, pro celkové *znovuzrození* člověka je nezbytné naplnění obou.⁷⁰

Hřích způsobil odvrácení člověka od jeho Otce (*aversio a Deo*) a k opětovnému návratu k němu není možné dospět jiným způsobem než právě celkovým obrácením (*conversio a Deo*). Přesto, že oba tyto subjektivní pohyby patří do oblasti svobodného a spontánního rozhodnutí člověka, v obrácení, tedy v aktivním oddání se Kristu a jeho prostřednictvím Otci, zastává velmi důležitou úlohu působení Ducha Svatého.⁷¹

2.3. Tělo a Duch

Proces mezi *odvrácením se od Boha a obrácením se k Bohu* lze také definovat morálním rozporem mezi přirozeností a milostí, pozemským životem a životem věčným, tělem a Duchem. Pro správné nahlížení takřka nepřetržitého konfliktu tělesného s duchovním je ovšem třeba mít na zřeteli, že obojí, tedy tělo i duch (řec. *soma*) jsou stvoření Bohem. Jeho záměrem však nebyl člověk statický, ale bytost, jež má plnou možnost sebeurčení, spočívající v uplatňování svobody, v rozhodování se o směru své cesty.⁷² Ačkoli samotné tělo je obecně neutrální, v tomto chápání se stává hmotným tělem (Kol 2,11), což je synonymem pro „tělo hříchu“ (řec. *sarx*, cf. Řím 6,6; 8,3).⁷³ Život ovládaný *skutky těla* je spoutaný otroctvím lidské svévole, člověk je pod jeho vlivem zaměřen více na lpění na věcech pozemských, na nezdravých vášních než na službu Bohu (cf. Řím 8,5). Vítězí v něm vlastní sobecké zájmy (cf. Ef 2,3) a touhy lidské přirozenosti, určované tělem, směřují proti Duchu (cf. Gal 5,17).⁷⁴ V konečném důsledku znamená

---

⁷⁰ Cf. GIGLIONI, Paolo. *Svatosti Krista a církve: souzvuk mezi Bohem a člověkem*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 100; GIBLET, Jean – GRELOT, Pierre. Pokání/Obrácení. In LÉON-DUFOUR, Xavier (ed.), *Slovník biblické teologie*. Řím, Velehrad: Křesťanská akademie, 1991, s. 333; PACKER, J. I. Obrácení. In DOUGLAS, J. D. (ed.). *Nový biblický slovník*. Praha: Návrat domů, 1996, s. 688.

⁷¹ Cf. CANTALAMESSA, Raniero. *Zpěv Ducha*, s. 48.

⁷² CANTALAMESSA, Raniero. *Zpěv Ducha*, s. 96; cf. SCHLIER, Heinrich. *Linee fondamentali di una teologia paolina* (3 ed.). Brescia: Editrice Queriniana, 1995, s. 161.

⁷³ LÉON-DUFOUR, Xavier. Tělo. In LÉON-DUFOUR, Xavier (ed.). *Slovník biblické teologie*. Řím, Velehrad: Křesťanská akademie, 1991, s. 515.

⁷⁴ V 5. kapitole Listu Galatským dále předkládá sv. Pavel následující seznam skutků těla (Gal 5, 19–21): necudnost, nečistota, bezuzdnost, modlářství, čarodějství, rozbroje, hádky, žárlivost, vášeň, podlost, rozpory, rozkoly, závist, opilství, nestřídmost.

život podle těla smrt (cf. Řím 7,24; 8,6).⁷⁵ Teprve když ve svobodě umíráme tělu, posílujeme zcela nový život v Duchu.

Jaký je tedy ale vlastně *život podle Ducha* neboli ten, který vychází z tvrzení, že Duch dává život? Je to bytí vycházející z Otce, který nám byl zjeven v Ježíši Kristu. Příběh apoštolů však vypovídá o tom, že nestačí pouze uvidět Vzkříšeného, jestliže není přijat v srdci. A působením Ducha Svatého v nitru člověka Ježíš žije, Duch je příčinou našeho „oživání“, resuscituje nás zevnitř.⁷⁶ Jsme v Ježíši Kristu, pokud jsme v jeho Duchu, neboť on nám ho činí přístupným. „Bytí v těle“, autonomní a egoistické, je přímým protikladem této skutečnosti. Existence v Duchu je osvobozena od veškerého sobectví, je životem ukazujícím na Krista.⁷⁷ V tomto novém životě nás Duch Svatý pobízí, abychom chválili Boha a prosili: „Modli se v nás.“ On působí všechno, dokáže připomenout všechna Ježíšova slova, dokáže všechno o Ježíši vysvětlit.⁷⁸

2.4. Duch Svatý a milost

Ačkoli obrácení se k Bohu vyžaduje značný díl lidského úsilí, prvním impulsem k němu vždy bývá milost, vlévaná do srdce člověka Duchem Svatým. Milost je nezaslouženou Boží pomocí, která nás uschopňuje přijmout jeho nabídku stát se Božími dětmi, a touto milostí je lidská duše léčena z hříchu.⁷⁹ Protože platí, že prvotní iniciativa náleží Bohu, není možné si žádným způsobem zasloužit milost, která otevírá cestu člověka k obrácení.⁸⁰ Je to Bůh, kdo dává podnět, nabídku, pozvání. Vstup do společenství jeho lásky však nelze uskutečnit jinou cestou než svobodnou odpovědí, hluboce niterným souhlasem. Síla milosti je sice bez konce, přesto je možné se jí vzepřít. Může ji odepřít lidská bytost, stejně jako to mohli učinit andělé na nebi.⁸¹

Bůh Otec se prostřednictvím Ducha Svatého přímo dotkne srdce, do nějž vložil touhu po Dobru a Pravdě, kterou může naplnit pouze on sám.⁸² Pokud člověk zaslechne toto volání a zatouží poznat jeho zdroj, je druhý krok na něm. Vydává se na cestu spolupráce

---

⁷⁵ BANWELL, B. O. Tělo. In DOUGLAS, J. D. (ed.). *Nový biblický slovník*. Praha: Návrat domů, 1996, s. 1024.

⁷⁶ FRANTIŠEK. Un cristianesimo senza Spirito, s. 10.

⁷⁷ SCHLIER, Heinrich. *Linee fondamentali*, s. 157–158.

⁷⁸ FRANTIŠEK. Perfetto sconosciuto. *L'Osservatore Romano* 2016, 9. 5., roč. 156, č. 105, s. 7.

⁷⁹ Cf. KKC 1996.

⁸⁰ KKC 2010.

⁸¹ ŠPIDLÍK, Tomáš. *Prameny světla. Příručka křesťanské dokonalosti*. 2. vydání. Olomouc: Refugium Velehrad – Roma, 2000, s. 54.

⁸² Cf. KKC 2002.

na díle Boží milosti, je uveden do nadpřirozené skutečnosti Božského života a stává se *chrámem Ducha Svatého* (1 Kor 6,19).⁸³ Milosti pak vděčíme i za každý další krok v křesťanském životě (cf. Gal 1,15; 2 Tim 2,25; Ef 2,8). Lidskou odpovědí na ni je víra (Řím 5,2; 10,9; Ef 2,8).⁸⁴

Zkušenost s milostí působící obrácení, ať už se jedná o to první, které nasměruje náš život ke Kristu, nebo o jakákoli obrácení následující, jež podstupujeme v každodenním lidském zápase, není v žádném případě univerzální, v některých případech se pojí s dramatickými prožitky, jindy Duch Svatý vchází do lidského srdce jemně, zvolna a nenápadně. To, kdy, za jakých podmínek či jakým způsobem se Boží milost člověka dotkne, zůstává tajemstvím. Od jakékoli spoutanosti osvobozená milost má moc zcela přeorientovat člověka, zarytého pronásledovatele Církve Šavla dokáže přetvořit v apoštola Pavla (cf. Sk 9,1–22).⁸⁵ Ten, který se horlivě snažil poznat pravdu bez spojení s Kristem, nebyl ve skutečnosti na cestě do Damašku setřesen koněm, tak, jak je zobrazován v umění. Otřesenému Duchem Svatým, ležícímu v pokoření v prachu cesty, mu byla zjevena jediná a věčná Pravda v Kristu. Ježíše jako Pána přijímá okamžitě a bezvýhradně, aniž by třeba jen na okamžik zapochyboval.⁸⁶

Po tomto bouřlivém obrácení milost nadále spolupracovala s Pavlovou přirozeností, a tak, ačkoli zůstaly zachovány jeho schopnosti a vlohy, stejně jako výbušná povaha, vše bylo dáno do služby Kristu. Lze říci, že milost apoštolovu přirozenost pozvedla a dala jeho slovům a skutkům zcela novou sílu. Motiv milosti se zároveň stal jakýmsi architektonickým principem jeho života i díla.⁸⁷

2.5. Očišťování srdce

„Blahoslavení čistého srdce, neboť oni budou vidět Boha.“ (Mt 5,8) Lidské srdce osvětlené milostí Ducha Svatého pocítuje silnou touhu po poznání Boha, které pro něj však není dosažitelné bez toho, aby podstoupilo mnohdy náročnou cestu očišťování. Platí totiž, že cenné věci – v materiální rovině například zlato, v duchovní víra – jsou zkoušeny ohněm

---

⁸³ KKC 2008; cf. JAN PAVEL II. *Dominum et Vivificantem* 58.

⁸⁴ STRINGER, J. H. Milost. In DOUGLAS, J. D. (ed.). *Nový biblický slovník*. Praha: Návrat domů, 1996, s. 618.

⁸⁵ ŠPIDLÍK, Tomáš. *Prameny světla*, s. 53.

⁸⁶ BECK, Tomaso. Il Signore conosciuto nell'azione dello Spirito, fondamento della condotta e della vita. In BARRUFFO, Antonio – BECK, Tomaso – SULLIVAN, Francis A. *L'Azione dello Spirito Santo nel discernimento*. Roma: Centrum Ignatianum Spiritualitatis, 1980, s. 62.

⁸⁷ ŠPIDLÍK, Tomáš. *Prameny světla*, s. 53.

(cf. 1 Petr 1,7). Milost Ducha Svatého člověku i nadále bez ustání vychází vstříc, učí ho oprošťovat se od sebelásky a směřuje ho stále intenzivněji k pravé lásce – k lásce Bohu a k bližnímu.⁸⁸ Projevy takové lásky jsou neklamným a vždy spolehlivým znamením Božího Ducha v člověku.⁸⁹ Jak říká sv. Řehoř Veliký, přesto, že nemůžeme vidět Boha, je pro nás viditelné jeho dílo. A to platí i o Duchu Svatém v srdci člověka: „Vidíme-li podivuhodné skutky, jsme si jisti, že v mysli lidí, kteří je konají, bydlí Bůh.“⁹⁰ Srdcem je v tomto smyslu chápáno všechno to, co určuje osobu jako takovou zevnitř, s veškerým jejím bohatstvím, se schopností milovat, chápat, rozhodovat se. Srdce je dokonalým místem, kde může Duch vylévat pravou lásku Boží (cf. Řím 5,5).⁹¹ Výraz *srdce* vyjadřuje celého, nerozděleného člověka. Mistr Eckhart to formuloval následujícími slovy:

Bůh je pravda, proto ho poznáváme rozumem. Bůh je činnost, napodobíme ho svou činností, Bůh však je především „ten, který je“ (Ex 3,14), a musíme se s ním spojit celým svým bytím, všemi svými silami a schopnostmi, tj. milovat ho „celým svým srdcem, celou svou duší a celou svou myslí“. (Mt 22,37)⁹²

Duchovní život křesťana, který vykročil za poznáním Boha, připodobnil Origenes k biblickému putování Izraelitů do Zaslíbené země. Tento život má počátek ve vyjití z Egypta, to znamená z otroctví hříchu, další etapa je symbolizována přechodem Rudého moře, tedy křestní očištěním. Nakonec člověk vstupuje do Zaslíbené země. Stejně jako Židé se však během tohoto náročného putování mnohokrát zastavuje.⁹³ Bez oprošťování se od všeho, co mu na cestě k dokonalosti překáží, nelze utišit jeho žízeň po poznání Pravdy. Základním postojem je přitom sjednocení lidské vůle s vůlí Boží, věrnost a také plná disponovanost k novým vnuknutím Ducha, ke změně dosavadního směru. Podobně jako ji osvědčili například Panna Maria a sv. Josef, kteří se v jediném okamžiku, bez zbytečných otázek svěřili Prozřetelnosti, ačkoli jejich stávající život se tímto souhlasem radikálně proměnil (cf. Lk 1,26–38; Mt 1,20–24; Mt 2,13–15).

Přechod od sobectví k lásce není možný jiným způsobem než skrze zkoušky. Jimi člověk prokazuje sílu odhodlání následovat Krista, odvahu riskovat s Duchem Svatým. Zkouška je už v Písmu svatém víc než cokoli jiného přiblížením se Bohu, a to prostřednictvím jeho plánu s člověkem. Jednotlivé druhy zkoušek se pak sjednocují ve

---

⁸⁸ Cf. CANTALAMESSA, Raniero. *Zpěv Ducha*, s. 243.

⁸⁹ ŠPIDLÍK, Tomáš. *Prameny světla*, s. 33.

⁹⁰ Cf. ŠPIDLÍK, Tomáš. *Prameny světla*, s. 35.

⁹¹ VANNI, Ugo. *L'Ebrezza nello Spirito*, s. 67.

⁹² ŠPIDLÍK, Tomáš. *Prameny světla*, s. 105–106.

⁹³ Cf. ŠPIDLÍK, Tomáš. *Prameny světla*, s. 58.

velké zkoušce Ježíše Krista. Nelze je chápat jinak než jako součást Otcovy touhy zbožštit lidskou bytost v Kristu, bez nich není možný duchovní růst, vnitřní posílení, poznávání pravdy či přijetí pokory. Pro každou duši je Boží přítomnost zdrojem tím větší bolesti a zranění, čím je pravdivější a niternější.⁹⁴ Láska totiž vyžaduje opakované sebezřeknutí, které je plodné pouze tehdy, nechá-li se lidská duše s důvěrou Bohem prořezávat a zraňovat.⁹⁵ Jak výstižně píše Charles Journet:

Avšak těm druhým, od nichž bude velká Láska požadovat velkou odpověď lásky a jimž bude nabídnuto, aby se stali skutečnými Ježíšovými učedníky, kteří skrze něj a spolu s ním spasí svět... Těm bude adresováno náročné pozvání. (...) Skutečný učedník je ten, který se vášnivě chopí kříže a přitiskne si ho na srdce.⁹⁶

Pro ďábla je naopak zkouška příležitostí, kterou se snaží využít ke svým záměrům tím, že ji promění v pokušení.⁹⁷

Aby člověk v náročném procesu *prořezávání* a *projasňování* duše neztrácel bdělost, je třeba, aby neustával v kladení otázek po Boží vůli, aby na ně hledal odpovědi všemi vhodnými a dostupnými způsoby. Zvláště doporučované jsou v tomto ohledu prostředky následující:

Rozlišování duchů

Rozlišování dobrých a zlých vnuknutí je jednou z podmínek pokroku v duchovním životě. To se neobejde bez vnitřního učitele v Duchu Svatém, který nás za každých okolností vybízí k následování dobra a vyhýbání se zlu. Náklonnosti srdce však bývají mnohdy v rozporu s tíhnutím lidské přirozenosti, člověk také často nebývá postaven před volbu mezi dobrem a zlem, ale rozhoduje se mezi dvěma dobry. Ve svých *Pravidlech pro rozlišování duchů* uvádí Giovanni Battista Scaramelli, že nejjistějším příznakem Božího Ducha ve vztahu k hnutím a úkonům lidské vůle je *touha po následování Krista*, neboť není možné, aby měl člověk Ducha Božího a neměl Ducha Kristova.⁹⁸ V podobném smyslu hovoří již sv. Jan: „Ducha Božího poznáte takto: každý duch, který vyznává, že

---

⁹⁴ CORBON, Jean. Zkouška/Pokušení. In LÉON-DUFOUR, Xavier (ed.). *Slovník biblické teologie*. Řím, Velehrad: Křesťanská akademie, 1991, s. 625.

⁹⁵ BENEDIKT XVI. *Spe Salvi* 38.

⁹⁶ JOURNET, Charles. *Promluvy*, s. 33.

⁹⁷ CORBON, Jean. Zkouška/Pokušení, s. 625.

⁹⁸ SCARAMELLI, Giovanni Battista – NOVÝ ZÁKON – KEMPENSKÝ, Tomáš – IGNÁC Z LOYOLY – BONA, Giovanni. *Pravidla pro rozlišování duchů*. 2. české vydání. Brno: Jiří Brauner – Kartuziánské nakladatelství, 2015, s. 22.

Ježíš přišel (jako Mesiáš) v těle, je z Boha.“ (cf. 1 Jan 4,1–6) Dobré vnuknutí je tak za každých okolností provázeno hlubokým Kristovým pokojem, který přislíbil svým učedníkům (cf. Jan 14,27).⁹⁹

V textu ignaciánských *Exercicií* znamená výraz *rozlišování* především porozumění tomu, co se děje v srdci člověka. Základní praxí je zde rozlišování velkých a zásadních životních událostí. Po nabytí zkušeností je pak ve světle Ducha člověk schopen podle určitých kritérií správně volit v každodenních situacích. A to v míře, v jaké kontempluje Ježíše, v jaké je přitahován jeho osvobozující silou, v jaké je Kristus jeho Pán.¹⁰⁰

V obdobích útěchy, kdy duše není zmítána rozličnými duchy, využívá k životním volbám vlastní přirozené schopnosti. Ne vždy se však nachází v tak ideálním rozpoložení, často bývá rozrušená a pod tlakem. Podle sv. Ignáce z Loyoly to není vhodná doba pro jakékoli pokusy o rozlišování. Teprve až Kristus a jeho Duch znovu naplní nitro člověka, je správný čas pro rozhodování dalších kroků, podle pravidla: *pokud Kristus není se mnou, stojím, nekráčím*.¹⁰¹

Písmo svaté

Boží slovo v Písmu svatém by bylo bez Ducha mrtvou literou. Není jím pouze inspirované, ale rovněž Duchem dýchá, a pokud je čteno s otevřenou myslí a vírou, dodává životu naději, útěchu a světlo. Takto inspiruje člověka.¹⁰² Zkušenost s ožíváním biblického textu se velmi často pojí s prosebnou modlitbou o pomoc Ducha Svatého při rozpoznávání Boží vůle. V takových okamžicích se zjevuje pravdivost slov apoštola Pavla: „Boží slovo je (plné) života a síly, ostřejší než každý dvojsečný meč: proniká až k rozdělení duše a ducha, kloubů a morku, a pronáší soud i nad nejnvtirnějšími lidskými myšlenkami a hnutími.“ (Žid 4,12) Tehdy jako by byl Bůh osobně přítomen, jako by promlouval přímo k našemu nitru.¹⁰³ Boží slovo, které nám dává pochopit Duch Svatý, vládne mocí zapalovat v lidském srdci oheň víry, naděje a lásky tak, jak tomu bylo u Kristových učedníků cestou do Emauz (cf. Lk 24,32).¹⁰⁴

⁹⁹ Cf. SCARAMELLI, Giovanni Battista – NOVÝ ZÁKON – KEMPENSKÝ, Tomáš – IGNÁC Z LOYOLY – BONA, Giovanni. *Pravidla*, s. 14.

¹⁰⁰ BECK, Tomaso. *La dinamica ignaziana*, s. 75.

¹⁰¹ BECK, Tomaso. *La dinamica ignaziana*, s. 78; cf. IGNÁC Z LOYOLY, *Duchovní cvičení*. Řím: Křesťanská akademie, 1990, s. 122–124.

¹⁰² Cf. CANTALAMESSA, Raniero. *Zpěv Ducha*, s. 102.

¹⁰³ Cf. CANTALAMESSA, Raniero. *Zpěv Ducha*, s. 226.

¹⁰⁴ PHILIPPE, Jacques. *Volání k životu*. Liptovský Mikuláš: Komunita Blahoslavenstiev, 2010, s. 50.

Modlitba

Ve Starém zákoně není nikdy zmiňován zvláštní vztah mezi modlitbou a Duchem. To je zjeveno až v Novém zákoně. Podle sv. Pavla Duch Svatý utváří modlitbu v srdcích věřících a stejně jako pro apoštola Jana pro něj není čistě lidskou dovedností, ale působením Božího Ducha v nás (Řím 8,26). Pouze Duch Svatý může dát smysl slovům naší modlitby, odhaluje „co oko nevidělo, co ucho neslyšelo“ (cf. 1 Kor 2,9).¹⁰⁵ Duch dává křesťanské modlitbě mimo jiné rozměr sounáležitosti se společenstvím. Ježíš sice doporučuje soukromou modlitbu (Mt 6,6), ale také říká: „(...) kde jsou dva nebo tři shromážděni ve jménu mém (...)“ (Mt 18,19)¹⁰⁶

Stejně jako k modlitbě církevní náleží ke každé soukromé modlitbě jakási *epiklese*, tedy prosba za to, aby ji Duch doprovázel, aby se modlil společně s námi. A je podstatné říci, že každá, byť sebemenší a sebekratší křesťanská modlitba pronesená v Duchu Svatém proniká až do samého života Nejsvětější Trojice.¹⁰⁷ Křesťanská duše se tak může, pokud v ní rezonuje Duch Svatý, bez ostychu obracet na Otce s rozechvělou intimitou Ježíše v Getsemanské zahradě, vyznávajícího: „Abba, ty, který jsi Otec“ (cf. Řím 8,15).¹⁰⁸

Duchovní doprovázení

Aby byl člověk schopen postřehnout výzvy Ducha a kráčet s jistotou podle Boží vůle, potřebuje pravdivě poznat sám sebe. Z tohoto základu vyrůstá ochota s důvěrou otevřít své srdce druhému člověku a nechat se na duchovní cestě doprovázet. Takovým *duchovním otcem* musí být výhradně někdo, u koho jsme si jisti, že je zástupcem Božím, že má pomoc Ducha Svatého.¹⁰⁹ Jeho služba pak spočívá především v neustálém procesu formace a doprovázení, během něhož je křesťan veden k rozpoznání svého jedinečného povolání a darů jako odpovědi na milost Ducha a ke sjednocení s Bohem.¹¹⁰ Duchovní vůdce nás jinými slovy učí naslouchat skutečnému Vůdci – Duchu Svatému a pomáhá nám objevovat naši duši takovou, jaká skutečně je.¹¹¹

---

¹⁰⁵ MOLLAT, Donatien. *La Parola e lo Spirito*, s. 64–66.

¹⁰⁶ MOLLAT, Donatien. *La Parola e lo Spirito*, s. 69.

¹⁰⁷ ŠPIDLÍK, Tomáš. *Prameny světla*, s. 406.

¹⁰⁸ VANNI, Ugo. *L'Ebrezza nello Spirito*, s. 9.

¹⁰⁹ Cf. ŠPIDLÍK, Tomáš. *Jak očistit své srdce?* 3. vydání. Olomouc: Refugium Velehrad – Roma, 2015, s. 36.

¹¹⁰ MERTON, Thomas. *Duchovní vedení a rozjímání*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997, s. 8.

¹¹¹ MERTON, Thomas. *Duchovní vedení*, s. 24; cf. STINISSEN, Wilfrid. *Terapie duchem: o duchovním vedení a pastoraci*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003, s. 11.

Duchovní vedení je v první řadě nutno chápat jako dar od Boha, neboť skrze doprovázejícího, který se stává nástrojem v Boží ruce, k člověku mluví sám Kristus.¹¹² Sv. František Saleský ve svém *Úvodu do zbožného života* předkládá Filotee mnoho důvodů, proč by měla prosit o duchovního průvodce a proč je nezbytné zachovávat mu poslušnost:

(...) modli se k Bohu úpěnlivě, aby ti poskytl takového, který by byl podle jeho srdce, a nepochybuji: neboť on ti dá dobrého a věrného, i kdyby ti měl seslat anděla z nebe, jako to učinil pro mladého Tobiáše. (...) Pros o něho Boha, a když ho dostaneš, veleb jeho Božský majestát, buď stále pevná a nehledej nikoho jiného, nýbrž jdi s prostou, pokornou a důvěřivou myslí: neboť tvá cesta bude velmi šťastná.¹¹³

2.6. Dary a plody Ducha

Výzva Boží a lidská touha jsou určeny ke shodě a jejich souznění je dílem Ducha Svatého.¹¹⁴ Zákon lásky Ducha směřuje lidskou duši k poslušnosti Božskému vedení a dává člověku také pro namáhavý boj během očišťování srdce zkouškami svých sedm darů, které jsou neoddělitelné od svaté lásky.¹¹⁵ Moudrost, rozum, rada, síla, umění, zbožnost a bázeň Boží jsou trvalými dispozicemi, které v člověku vytvářejí základ pro to, aby byl ochoten podřídit se volání Ducha.¹¹⁶ Dary rostou v přímé úměře s milostí,¹¹⁷ nemohou ovšem v duši existovat, schází-li v ní láska. Tehdy jsou totiž omezovány a potlačovány všedními hříchy, které zabraňují jejich působení.¹¹⁸

Zcela specifickými Božími dary člověku jsou *charismata*, kterými se budeme blíže zabývat v následující kapitole věnované působení Ducha Svatého v Církvi. Charismata nejsou v žádném případě měřítkem svatosti určitého člověka, na rozdíl od jeho plodů. Ty můžeme charakterizovat jako dokonalosti, které jsou v lidské duši Duchem Svatým formovány jako prvotiny věčné slávy. V Listu Galatským uvádí sv. Pavel dvanáct plodů Ducha Svatého: láska, radost, pokoj, trpělivost, shovívavost, vlídnost, dobrota, mírnost, věrnost, tichost, zdrženlivost a čistota (Gal 5, 22–23 Vlg.). Skrze Duchem vlitě ctnosti či

¹¹² MERTON, Thomas. *Duchovní vedení*, s. 17–18.

¹¹³ SALESKÝ, František. *Úvod do zbožného života*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, s. 21.

¹¹⁴ PHILIPPE, Jacques. *Volání k životu*, s. 107.

¹¹⁵ Téma sedmi darů Ducha Svatého má své kořeny v Izaiášově proroctví (Iz 11,1–3). Exegeté se shodují v tom, že jde o seznam charismat, která charakterizují ideálního panovníka a budoucího Mesiáše. Cf. CANTALAMESSA, Raniero. *Zpěv Ducha*, s. 161.

¹¹⁶ KKC 1830.

¹¹⁷ LALLEMANT, Louis. *Spiritualita srdce*, s. 111.

¹¹⁸ LALLEMANT, Louis. *Spiritualita srdce*, s. 111.

vyšším způsobem prostřednictvím jeho darů člověk vydává tyto vzácné plody a je veden k duchovnímu naplnění, k *blahoslavenství*.¹¹⁹

2.7. Konkrétní manifestace plodů Ducha Svatého

Zaměříme se zde na první tři plody Ducha: *láska, radost a pokoj* se nerozlučně doprovázejí. Láska k Bohu a k bližnímu jako největší přikázání Boží přirozeně zaujímá první místo (cf. Mt 22,38). Při uskutečňování této vrcholné ctnosti se nejlépe projevuje lidská a Boží spolupráce, neboť láska není, jak by se mohlo na první pohled zdát, čistým a výhradním plodem Ducha Svatého.¹²⁰ Čím větší je touha člověka po Bohu a čím víc od něj dostává, tím lehčeji a pravdivěji dává. A čím víc dává svému bližnímu, tím víc roste jeho touha po Bohu. Přijímání a dávání se tak stává momentem setkání nejdokonalějšího ze všech Božích darů – lásky – a lidského konání.¹²¹ Milovat Boha celým svým srdcem, celou svou duší a celou svou myslí (cf. Mt 22,37) neznamena nic jiného než konat to, co je pro člověka nejpřirozenější a co je v dokonalém souladu s nejvnitřnější touhou lidského srdce, kterou do něj vložil sám Bůh.¹²² A kdykoli člověk učiní hlubokou zkušenost s přítomností Ducha Svatého, zůstane to v jeho paměti jako intenzivní vnímání Otcovy lásky.¹²³ Jak píše sv. Augustin: „Slova: ‚Bůh je láska‘ tedy promlouvají o Duchu. Proto tedy Duch Svatý, Bůh vycházející od Boha, zapaluje člověka láskou k Bohu a bližnímu, jakmile je člověku dán, neboť on sám je láska.“¹²⁴ A výhradně tato podoba lásky – *agapé* – zároveň zaručuje autenticitu naděje, neboť mezi Duchem a nadějí existuje obdobně pevné pouto jako mezi Duchem a láskou.¹²⁵

Jít cestou lásky není snadná volba, neboť vyžaduje dynamickou horlivost. Je to cesta, která potřebuje následovat lásku. A to by mělo, jak jsme si již připomněli na příkladu sv. Pavla, pro každého křesťana znamenat *následovat Krista*, který jako nikdo jiný zjevuje a dává lásku Otcovu.¹²⁶ Přitom zdaleka není nutné snažit se toto věrné následování naplňovat heroickými a jakkoli mimořádnými skutky.

---

¹¹⁹ Cf. KKC 1832; JOURNET, Charles. *Promluvy*, s. 130.

¹²⁰ Cf. ŠPIDLÍK, Tomáš. *Prameny světla*, s. 97.

¹²¹ ŠPIDLÍK, Tomáš. *Prameny světla*, s. 100.

¹²² ŠPIDLÍK, Tomáš. *Prameny světla*, s. 135.

¹²³ CANTALAMESSA, Raniero. *Zpěv Ducha*, s. 243.

¹²⁴ Cf. CANTALAMESSA, Raniero. *Zpěv Ducha*, s. 126.

¹²⁵ Cf. VANNI, Ugo. *L'Ebrezza nello Spirito*, s. 135; CANTALAMESSA, Raniero. *Zpěv Ducha*, s. 188.

¹²⁶ VANNI, Ugo. *L'Ebrezza nello Spirito*, s. 152.

Velmi názorným příkladem je v této souvislosti sv. Terezie z Lisieux, pro kterou byla láska ke Kristu vždy pevným středem jejího života. Netoužila po ničem víc než po tom, aby ho milovala vši silou a aby láskou k němu zapalovala ostatní duše. Velmi jasně si přitom uvědomovala své slabosti a právě na nich založila svou *malou cestu lásky*. Její jednoduchost a účinnost tkví právě v tom, že Terezie při všech příležitostech s důsledností využívá k duchovnímu prospěchu svých největších nedostatků. Naplňuje tak zároveň trojí úkon lásky: s odevzdaností přijímá vlastní nepatrnost jako Boží vůli, miluje ji pro Boha a používá její projevy k intenzivnímu očišťování duše od sebelásky. Po této osobité duchovní cestě vede Duch Svatý sv. Terezii skrze skromné prostředky k velkým cílům.¹²⁷ V jejích slovech: „Vybírám si všechno“ nevidíme někoho, kdo pasivně snáší těžkosti, které život přináší. Terezie se naprosto svobodným rozhodnutím vůle a se srdcem naplněným milostí a pokojem Ducha Svatého rozhoduje chtít to, co původně nechtěla, a zcela se tak s důvěrou Božího dítěte poddává Otcovu plánu s ní.¹²⁸

Neméně působivý obraz lidské spolupráce s Duchem Svatým při naplňování lidského úkolu milovat vidíme na příkladu Esther-Etty Hillesum, holandské Židovky, která podobně jako sv. Terezie svůj krátce vyměřený pozemský čas dokázala doslova přeplnit láskou. Její příběh je navíc výpovědí o skutečně neomezeném působení Ducha Svatého, který nevyhrazuje svou přízeň pouze křesťanským duším, neboť byl vylit na všechny lid bez rozdílu. V jejích deníkových záznamech z let 1941–1943 se před námi odvíjí neobvykle rychlá a silná proměna citlivého nitra mladé ženy. Etty je zpočátku plná komplexů, citové neukotvenosti, zraněná pocitem nepřijetí, její existence není pevně zakořeněná v židovské víře. Vliv jejího psychoterapeuta jí však otevírá srdce dokořán pro vanutí Ducha. Stejně jako sv. Terezie není zbavena svých slabostí, přetrvávají její úzkosti a nejistoty, ale zásadní proměna je obrovská. Náhle před čtenářem stojí žena vnitřně vyzrálá, osvobozená a nesmírně odhodlaná. A především: žena se srdcem plným Boha, naprosto uchvácená Kristem a evangeliem. Její život se stává nepřetržitým rozhovorem s ním,¹²⁹ nese v sobě přesvědčení, že ať bude kdekoli, vždy bude mít kolem sebe dostatek prostoru, aby mohla sepnout ruce k modlitbě.¹³⁰ Neobvykle hluboká potřeba lidské sounáležitosti, pramenící z věčného zdroje v Bohu, ji v těžkých válečných časech vede

¹²⁷ VODIČKA, Timotheus. *Cesta sv. Terezie Ježíškovy*. Praha: Vyšehrad, 1970, s. 9.

¹²⁸ Cf. PHILIPPE, Jacques. *Ve škole Ducha svatého*. 3. vydání. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2017, s. 32–33.

¹²⁹ HILLESUM, Etty. *Přervaný život: deníky z let 1941–1943*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 253.

¹³⁰ HILLESUM, Etty. *Přervaný život*, s. 184.

k nekompromisnímu odmítnutí sebelásky a k bytí pro druhé. Její sebezřeknutí jde až do krajnosti s dobrovolným nástupem do koncentračního tábora, kde nakonec umírá. Ani tam nepřestává ostatním prozařovat jejich trpký úděl a svým postojem vrchovatě naplňuje podstatu evangelní lásky, neboť „Nikdo nemá větší lásku než ten, kdo za své přátele položí svůj život.“ (Jan 15,13)

I tyto dva konkrétní příklady nás mohou utvrdit v tom, že moc a něha Ducha Svatého pečuje zvláštním způsobem o každou jednotlivou lidskou duši. Pokud se mu ona v bezmezně důvěře láskyplně odevzdá, kráčí vždy v souladu s Boží vůlí a nehledě na míru prožívané bolesti a utrpení směřuje naplněna hlubokou niternou radostí k trvalému pokoji v Kristu.

3. Duch Svatý – nestvořená duše Církve

K realizaci Církve v plnosti je zapotřebí dvou misí: mise Krista-Spasitele a mise Duchu Svatého. Žádné studium, žádná lidská dovednost, žádná genialita nám neumožní poznat Krista jako Pána. To je dáno pouze specifickou vnitřní schopností, kterou máme od Duchu Svatého. A tato schopnost je v lidském srdci neustále ožívována a aktualizována skrze svátostnou službu Církve.¹³¹

Poslední kapitola se zaměřuje na působení Duchu Svatého v Církvi, a to víceméně obdobným způsobem, jakým byla pojata kapitola předchozí, zabývající se osobním vztahem člověka s Božím Duchem. Letniční události tentokrát nahlížíme z hlediska bodu, v němž byla zrozena putující Církev ve vlastním smyslu, aby nadále jako bratrské společenství v Kristu putovala ke svému konečnému naplnění. V této souvislosti se více věnujeme novozákonní knize Skutky apoštolů. Téma Duchu Svatého jako duše Církve poté rozvíjíme v textu zaměřeném na přítomnost Duchu v posvátné liturgii. V závěru opět předkládáme konkrétní příklady, na nichž je zjevné, že Duch Svatý je trvale věrný své úloze inspirovat, vést, sjednocovat.

3.1. Předobraz Církve ve Starém zákoně

Člověk je prvotním Božím záměrem předurčen k tomu, aby žil v jeho blízkosti, ve svornosti s ostatními, aby se spolupůsobením milosti Otcovy a vlastního přičinění připodobňoval obrazu toho, jenž jej stvořil. Hříchem byl však sveden na cestu rozdělení, potomci Adamovi se stali lidem sváru a pýchy. Přesto Bůh nenechává člověka ve stavu zavržení a nepřestává ho zvát k obnově života v přátelství s Hospodinem, ke sjednocení rozptýleného lidstva. Odpovědí na hřích a z něj vyplývající smrt má být Církev, jako pravé potomstvo Abrahámovo (cf. Řím 4,11–12). Abrahámovo vyvolení Hospodinem a následné zpečetění smlouvou (cf. Gn 12,1–3; 15,18) je nutné chápat především jako zásadní a ustavující okamžik vedoucí ke shromáždění nového Izraele. Všechna zaslíbení daná Hospodinem Abrahámovi se v pravý čas naplní v Kristu (Gal 3,16), který jako zelená ratolest vyrazí z tohoto požehnaného kmene. Teprve on bude tím, kdo probudí k životu skutečný Boží lid, národ vyvolených.¹³²

---

¹³¹ Cf. BECK, Tomaso. *Il Signore*, s. 62.

¹³² Cf. TERNANT, Paul. Církev. In LÉON-DUFOUR, Xavier (ed.). *Slovník biblické teologie*. Řím, Velehrad: Křesťanská akademie, 1991, s. 51.

3.2. Příprava na vznik Církve v evangeliích

Obraz Božího království se jako centrální motiv zjevuje ve veškerém Kristově kázání i konání. Jeho nebeské fázi předchází etapa pozemského růstu mesiánského lidu. V tomto přípravném období existence Církve ve vlastním smyslu (Mt 16,18) Ježíš kolem sebe shromáždil první malé stáde (Lk 12,32) Dobrého pastýře (Jan 10), svých *Dvanáct* (Mk 3,14). Již tehdy ale pomýšlel na růst i budoucnost tohoto společenství, které mělo vést Boží lid po jeho smrti, a zhruba předeslal jeho stanovy.¹³³ Od samého počátku byli apoštolové obdařeni mocí vítězit nad nečistými duchy a nemocemi (Mt 10,1), již při jejich první misii je Ježíš posílá kázat (Mk 3,14), rovněž jim slibuje funkce soudců a správců lidu nového Izraele (Mt 19,28; Lk 22,29–30) a moc svazovat a rozsvazovat (Mt 18,18), odpouštět hříchy a zadržovat je (Jan 20,23), Petra zmocňuje k úloze pást Kristovo stádo (Jan 21,15) a převzít klíče od Božího království (Mt 16,18–19).¹³⁴

Když Kristus, vzkříšený mocí Ducha, posílá apoštoly ke všem národům, aby další učedníky křtili ve jménu Otce i Syna i Ducha Svatého (Mt 28,19), není pochyb o tom, že má přítom na mysli trvání těchto pravomocí po všechny dny až do konce světa (cf. Mt 28,20).¹³⁵ Na to, že předvelikonoční a poté i velikonoční zkušenost apoštolů zůstává pro Církev nadále určující, ukazuje fakt, že dosud odvozuje mnoho svých ustanovení přímo od Krista (Mt 18,15–20; cf. 1 Kor 5,1–13; 2 Kor 13,1; 1 Tim 5,19).¹³⁶

Ježíšovo ujištění: „Hle, já jsem s vámi po všechny dny až do konce světa“ (Mt 28,20), dané zbylým jedenácti apoštolům bezprostředně po vzkříšení, se poté dokonale realizuje v seslání Ducha Svatého, které můžeme považovat za středobod Kristova úkolu. V něm i po uzavření svého vykupitelského působení na zemi zůstává trvale přítomen, jak v každém konkrétním člověku, tak v Církvi.¹³⁷

V den svého velikonočního „přechodu“ (*pascha*) ze světa k Otci se Ježíš stává skutečným počátkem jednoty nového stvoření (cf. Ef 2,15; Gal 6,15). Na základě svědectví Janova evangelia o boku Kristovu probodeném kopím (Jan 19,34–35), kdy krev symbolizuje Spasitelovu oběť a voda Ducha, oživujícího Církev, předkládají církevní Otcové obraz Církve jako nové Evy, zrozené z Kristova boku v okamžiku jeho ponoření

¹³³ Cf. TERNANT, Paul. Církev, s. 52.

¹³⁴ WALKER, G. S. M. Církev. In DOUGLAS, J. D. (ed.). *Nový biblický slovník*. Praha: Návrat domů, 1996, s. 124.

¹³⁵ TERNANT, Paul. Církev, s. 53.

¹³⁶ TERNANT, Paul. Církev, s. 52.

¹³⁷ Cf. JAN PAVEL II. *Dominum et Vivificantem* 61; cf. MOLLAT, Donatien. *Giovanni Maestro Spirituale*, s. 56.

do spánku smrti. Skutečný život se v ní rodí ve Vzkříšení „probuzením“ Ježíšovým a s vylitím Ducha.¹³⁸

3.3. Letnice jako zrození Církve

V předchozí kapitole jsme zdůraznili význam letničních událostí v kontextu proměny osobnosti každého jednotlivého Ježíšova učedníka. Tento jejich křest v Duchu do nového věku (Sk 1,4–5), jak ho Mistr přislíbil před svým odchodem k Otci, však neměl zůstat v rovině pouhého osobního obdarování, ale byl předurčen stát se pevným základem jednotné Církve, tedy shromáždění všech, kdo se poddají Kristovu vedení.¹³⁹

O Letnicích je možné hovořit jako o oficiálním datu narození Církve. Charles Journet v této souvislosti nabízí přirovnání existence Církve před Letnicemi a po nich k životu dítěte v matčině lůně a po narození. Ježíš, působící mezi svými učedníky před Velikonocemi a po nich, doslova tvoří vše vlastníma rukama. Církev však je ve světle jeho Majestátu jakoby zahalena do mlčení. Je sice již stvořena, ale prozatím dýchá pouze skrze život a dýchání Ježíše. Zrození se neobejde bez bolesti rozloučení, avšak viděno Božím pohledem jde o rozdělení blahodárné. Nelze nevěřit Ježíšovým slovům o tom, že učedníkům velmi prospěje, pokud on odejde (Jan 16,4–7).¹⁴⁰

Významem je toto *zrození Církve* srovnatelné s Ježíšovým pomazáním při křtu v Jordáně, od něž se odvíjí jeho mesiášské působení na zemi (cf. Mt 3,16; Mk 1,10; Lk 3,22; Jan 1,32; Sk 10,38).¹⁴¹ Ono *pomazání* lze vnímat za slovy druhé kapitoly Skutků apoštolů: „A všichni byli naplněni Duchem Svatým“ (Sk 2,4), což jinak řečeno znamená, že Kristovi učedníci, přítomní ve večeradle, byli naplněni Boží láskou. A vzplanutí lásky v jejich srdcích bylo příčinou podivného chování, kdy se zdálo, že jsou opilí (Sk 2,13). Ve skutečnosti byli opojeni Boží láskou, tedy Duchem Svatým.¹⁴²

Současně jsme o prvních Letnicích svědky dvojího zázraku: apoštolové mluví cizími jazyky (Sk 2,4), ale jejich posluchači, tedy zbožní Židé, kteří se sjeli na svátky ze všech národů (Sk 2,5–11), jim přesto rozumí (cf. 1 Kor 14,2). V tomto momentu můžeme vytušit odkaz na protiklad mezi ďáblovým Babylónem a Božím novým Jeruzalémem (Gal 4,26; Zj 21). Synonymem Babylónu je chaos a rozptýlení, způsobené zmatením jazyků,

¹³⁸ PIUS XII. *Mystici Corporis Christi*, s. 451; cf. TERNANT, Paul. *Církev*, s. 53–54.

¹³⁹ Cf. WALKER, G. S. M. *Církev*, s. 122.

¹⁴⁰ JOURNET, Charles. *Promluvy*, s. 41–42.

¹⁴¹ MOLLAT, Donatien. *La Parola e lo Spirito*, s. 54.

¹⁴² CANTALAMESSA, Raniero. *Zpěv Ducha*, s. 134.

jako důsledek Hospodinova trestu za jeho pýchu, o Letnicích mluvení v jazycích symbolizuje sjednocení, porozumění.¹⁴³

Účinek vylití Ducha na Církev je jasně zjeven i v navazujících verších, kdy evangelista Lukáš soustřeďuje svoji pozornost na koncepci dějin spásy. Nejde zde v první řadě o zdůraznění toho, jak a co Duch Svatý působí, ale vše je zaměřeno na skutečnost, že Duch *začal působit*. Následuje tedy Petrova řeč na text vycházející z proroka Joela (cf. Jl 3), v němž už samo vylití Ducha svědčí o začátku nového věku.¹⁴⁴ Apoštolovým odhodlaným kázáním, jež obrací pozornost k Pánu a vykoupení, které od něj pochází (Sk 2,14–36), jsou posluchači *zasaženi v srdci* a naléhají na Petra, aby jim řekl, co mají dělat. Po jeho odpovědi: „Obráťte se! A každý z vás ať se dá pokřtít ve jménu Ježíše Krista, aby vám byly odpuštěny hříchy, a jako dar dostanete Ducha Svatého“ (Sk 2,38–39) je ten den pokřtěno asi tři tisíce lidí (Sk 2,41). Petrova letniční řeč je výpovědí o tom, že naplnění Duchem je nabídkou pro každého, kdo se obrátí ke Kristu, přijme ho za Pána a vyzná ho jako Mesiáše, což se veřejně dosvědčuje při křtu.¹⁴⁵

Příchod Ducha Svatého o Letnicích není ojedinělou událostí, Duch je přítomen téměř na každé stránce této novozákonní knihy, ačkoli často není přímo jmenován. Jeho nepřetržité působení vnímáme v líčení toho, jak vede a řídí konání prvotního společenství křesťanů, jak je povzbuzuje, dodává učedníkům odvalu a posiluje je ve víře (cf. Sk 4,31), jeho přítomnost upevňuje o povolání pohanů (cf. Sk 10,44–47; 13,46–48),¹⁴⁶ je to Duch Svatý, kdo posílá Pavla a Barnabáše evangelizovat do vzdálených zemí (cf. Sk 13,2–4).¹⁴⁷

Viditelné působení Ducha se pojí především se zvláštními dary, které jím byly učedníkům propůjčeny. Apoštolům, kteří s odvahou začínají kázat, je dána moc konat zázraky, které nápadně připomínají zázraky Ježíšovy. Podívejme se na příklad chromého, kterého sv. Petr se sv. Janem uzdraví u chrámové brány (Sk 3,1–16), či na mladíka, který

---

¹⁴³ Cf. WISEMAN, D. J. Babel. In DOUGLAS, J. D. (ed.). *Nový biblický slovník*. Praha: Návrat domů, 1996, s. 80.

¹⁴⁴ MRÁZEK, Jiří. Duch Svatý v Novém zákoně. In ŠPINKA, Štěpán – KARFÍKOVÁ, Lenka – MRÁZEK, Jiří. *Pán a dárce života: setkání s Duchem svatým v Novém zákoně a křesťanské tradici*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999, s. 12.

¹⁴⁵ SLAVÍK, Michael. Křest Duchem Svatým – základní zkušenost v charismatické obnově. In ŠPINKA, Štěpán – KARFÍKOVÁ, Lenka – MRÁZEK, Jiří. *Pán a dárce života: setkání s Duchem svatým v Novém zákoně a křesťanské tradici*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999, s. 125.

¹⁴⁶ Židé sice měli ve vstupu do nebeského království původně přednost, ale té byli zbaveni (Mt 21,43), neboť se nenechali shromáždit Kristem. Prozatím jsou vyloučeni (cf. Mt 23,39; Řím 11,11–32) a namísto nich jsou povoláni pohané, rovnocenně s obrácenými Židy, kteří uvěřili v Pána Ježíše (Mt 21,31–32). Cf. TERNANT, Paul. Církev, s. 50.

¹⁴⁷ BALAGUER, Josemaria Escriva de. *Jít s Kristem (Homilie)*. Praha: ZVON, 1995, s. 224–225.

byl vzkříšen sv. Pavlem poté, co zemřel po pádu z okna (Sk 20,9–12), nebo na divy Petrovy (Sk 9,32–43).¹⁴⁸ Zdá se, jako by konání zázraků bylo v prvotní Církvi téměř běžnou záležitostí. Teologové se shodují, že ačkoli vnitřní síla tohoto mladého společenství byla díky Duchu Svatému obrovská, navenek působilo zranitelně a bylo třeba, aby ho Boží moc chránila mnohými zázraky. Ačkoli na prvním místě bylo vždy apoštolské hlásání velikonočního tajemství, jinými slovy zázraku života, smrti a vzkříšení Ježíše Krista, tedy toho, čeho byli učedníci přímo účastni, nadpřirozené schopnosti sloužily k tomu, aby svědectví učedníků dodaly důvěryhodnosti, a také k tomu, aby mladá Církev byla dále posilována a nezahynula.¹⁴⁹

Se shodnými projevy, kterými udělil Bůh Duchu Svatého o Letnicích apoštolům, jej seslal na pohany shromážděné v Kornéliově domě v Cesareji (Sk 10,44–48). Takzvané „Letnice pohanů“ jsou přímou analogií prvních Letnic a přivádí Petra a v jeho osobě celou Církev k přijetí znamení shůry, že i pohané jsou pozváni být součástí nového Božího lidu.¹⁵⁰

Je rovněž důležité povšimnout si, jak je ve Skutcích apoštolů propojeno osobní a veřejné svědectví. Když například hovoří Petr o Letnicích k zástupcům o ukřižovaném a zmrtvýchvstalém Kristu, dotkne se srdcí posluchačů (Sk 2,37), ale když totožnou řeč opakuje před veleradou, její členové se rozlíčí (Sk 4,8–21). Vysvětlení najdeme ve slovech samotného Petra: „A my jsme svědky těchto událostí, stejně i Duch Svatý, kterého Bůh dal těm, kdo ho poslouchají.“ (Sk 5,32) Členům velerady se nedostávalo vnitřního svědectví Ducha Svatého, neboť jejich srdce byla zatvrzelá a scházela jim ochota poslouchat Boha. Jen pokud se propojí svědectví těch, kdo hlásají slovo, s otevřením se síle Ducha, který je umožňuje přijmout, může vzkvétat víra.¹⁵¹

Ve Skutcích apoštolů je nově zrozené křesťanství označováno jako *cesta* (Sk 9,2; 18,25; 24,22). Křesťané si skutečně hluboce uvědomují, že v Kristu našli pravou, až dosud skrytou cestu (Žid 9,8), která se oprostila od podoby zákona.¹⁵² Evangelista Lukáš předkládá tři prvky, které komponují zkušenost prvotní křesťanské komunity: víra, křest ve jméno Ježíše a dar Ducha Svatého.¹⁵³ Živé členství v Církvi zároveň vyžaduje věrné podrobení se několika kritériím, jimiž jsou zejména vytrvalost, věrnost apoštolskému

---

¹⁴⁸ Cf. JOURNET, Charles. *Promluvy*, s. 90.

¹⁴⁹ JOURNET, Charles. *Promluvy*, s. 90–91.

¹⁵⁰ MOLLAT, Donatien. *La Parola e lo Spirito*, s. 42.

¹⁵¹ CANTALAMESSA, Raniero. *Zpěv Ducha*, s. 298–299.

¹⁵² TERNANT, Paul. *Církev*, s. 50.

¹⁵³ Cf. MOLLAT, Donatien. *La Parola e lo Spirito*, s. 39.

hlásání, bratrské společenství (*koinonia*), lámání chleba a modlitba (cf. Sk 2,41–47). To vše s prostotou srdce a radostí (Sk 2,46), která je vlastním znamením Kristova Ducha.¹⁵⁴ Zvláště společné slavení Eucharistie posiluje jednomyslnost a dává intenzivně zakoušet přítomnost vzkříšeného Krista.¹⁵⁵ Prvotní Církev je mimo jiné charakterizována respektem, vzájemnou úctou, sociální solidaritou a misijním nadšením.¹⁵⁶

Ačkoli viditelné znaky letničního Božího zjevení zanedlouho zmizely, dar Ducha Církvi zůstává. Dostává jej stále, je jím posvěcována, Duch ji shromažďuje ve víře a lásce a posílá ji k lidem.¹⁵⁷

Toto prvotní křesťanské setkání s Duchem Svatým je především svěděním o tom, jak Bůh Otec působí skrze Syna. Ježíš dává svého Ducha všem, kteří se s ním spojují ve křtu, a proměna člověka v křesťana ho začleňuje do společenství pravého Izraele, do Církve. Duch Svatý ji přitom neustále podpírá, vlévá jí odvahu ke svědectví a posiluje ji charismaty, která jsou tak, jako tomu bylo u rané Církve, stále důkazem, že Ježíš žije.¹⁵⁸

3.4. Charismata

Duch Svatý utváří Církev mimo jiné tak, že z odlišných částí skládá jeden celek. Dobře to formuluje sv. Pavel, který v souvislosti s Církví hovoří o odlišnostech velmi často: „Ty projevy Ducha jsou však dány každému k tomu, aby mohl být užitečný.“ (1 Kor, 12,4–11; cf. Řím 12,6–8) Rozmanitost kvalit a darů je nekonečná a Duch je už od stvoření rozděluje s fantazií. Na základě rozdílností pak sladuje, vytváří harmonii a jednotu.¹⁵⁹

Tak rozdává od počátku věřícím své zvláštní milosti – *charismata*¹⁶⁰ – které nejsou v první řadě určeny k posvěcení příjemců, ale dávají jim zejména schopnost a pohotovost plnit rozličné úkoly pro obnovu a rozvoj Církve.¹⁶¹ Charismata jsou vždy zaměřena na posvěcující milost, nehledě na to, zda jsou povahy všední, nebo mají mimořádný charakter, jako v případě daru mluvení v jazycích, prorokování, rozlišování duchů či

¹⁵⁴ MOLLAT, Donatien. *La Parola e lo Spirito*, s. 41.

¹⁵⁵ TERNANT, Paul. Církev, s. 54.

¹⁵⁶ SLAVÍK, Michael. Křest Duchem Svatým, s. 126.

¹⁵⁷ SURGY, Paul de. Letnice. In LÉON-DUFOUR, Xavier (ed.). *Slovník biblické teologie*. Řím, Velehrad: Křesťanská akademie, 1991, s. 199.

¹⁵⁸ SLAVÍK, Michael. Křest Duchem Svatým, s. 129.

¹⁵⁹ FRANTIŠEK. Un cristianesimo senza Spirito, s. 10.

¹⁶⁰ Tento řecký výraz, kterého použil sv. Pavel, znamená přízeň, nezasloužený dar, dobrodiní. *Charis* = milost. Cf. KKC 2003.

¹⁶¹ LG 12.

konání zázraků. Jejich účelem je za každých okolností obecné blaho církevního společenství.¹⁶²

Institucionální charismata, kterými jsou prorocká moc Magisteria a liturgická moc kněžského úřadu, jsou ustanovena Kristem, a z toho důvodu ani Církev není institucí lidskou. Kristem neustanovená charismata můžeme charakterizovat jako svobodnou, improvizovanou pomoc Ducha, kterou jako milost přidává k tomu, co je nezbytné ke spáse.¹⁶³ Jak v této souvislosti upozorňuje sv. Pavel ve svém obsáhlém výkladu darů Ducha v 1. listu Korintským, vždy je třeba usilovat o dar nejvyšší, tedy o lásku. Ta je nejvzácnějším charismatem, a teprve od ní se odvíjí všechna další (cf. 1 Kor 12,4–11; 28–31; 13,1–10).

Charismata nebyla nikdy soukromou záležitostí, a to ani v rámci prvotní křesťanské Církev. Ačkoli ve Skutcích apoštolů hraje charismatická zkušenost hlavní roli, povšimněme si, že určovala podobu komunity současně s apoštolskou autoritou. Samotná charismata v žádném případě sama o sobě nestačila a nestačí k rozhojňování společenství.¹⁶⁴ Je třeba pochopit, že ani v současné době není mezi institucionálním, sakramentálním a charismatickým prvkem v Církvi vztah opoziční, nýbrž integrující.¹⁶⁵ Charismata patří k vnitřní podstatě Církev, která je jednak hierarchická, jednak charismatická, a jako takovou ji pochopil i II. vatikánský koncil. Jeho závěry uvádí, že Duch Svatý vede Církev nejen skrze svátosti a oficiální službu Církev, ale rovněž pomocí zvláštních milostí, které mají být přijímány vděčně a radostně.¹⁶⁶ Současně je však kladen důraz na důkladné rozlišování charismat a na úlohu Magisteria posuzovat jejich pravost.

Charismata tedy náleží neoddelitelně k církevní struktuře, neboť se jedná o dary Ducha, jenž se nemůže mýlit, zároveň je však třeba zachovávat obezřetnost před falešnými duchovními jevy.¹⁶⁷

---

¹⁶² KKC 2003.

¹⁶³ JOURNET, Charles. *Promluvy*, s. 89.

¹⁶⁴ CANTALAMESSA, Raniero. *Zpěv Ducha*, s. 167; cf. MOLLAT, Donatien. *La Parola e lo Spirito*, s. 42.

¹⁶⁵ BARRUFFO, Antonio. Charismatikové. In FIORES, Stefano de – GOFFI, Tullo. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 325.

¹⁶⁶ LG 12.

¹⁶⁷ DOLISTA, Josef. *Věřím v Ducha svatého*, s. 67; cf. LG 4; 7; 30; 31.

3.5. Duch jako duše Těla Kristova

Stejně tak, jako je Izrael bez působení Ducha hřbitovem (Ez 37,1–2), byla by Církev mrtvá, pokud by nebyla oživována Duchem Pána Ježíše.¹⁶⁸ Duch-Utěšitel je pravou duší Církve, neboť v ní žije, udržuje její existenci, vede ji a vyučuje. Třetí Božská osoba přebývá uvnitř společenství věřících navždy (Jan 14,17).¹⁶⁹ Duch působí v Kristově Těle – Církvě stejně, jako duše v těle lidském, zastává tedy funkci inspirátora všeho, co se s Tělem děje. Tak, jako je na začátku knihy Genesis člověk oživen, když mu Hospodin vdechne dech života (Gn 2,7), je analogickým způsobem Boží lid probuzen k životu, když vzkříšený Kristus předá svým bratřím Ducha-Stvořitele (Jan 20,22).¹⁷⁰ A tam, kde Duch plodí společenství lásky, uskutečňuje celistvé Tělo Kristovo, jehož je on Hlavou. Církev jako duchovní Tělo může existovat pouze jako Tělo Kristovo.¹⁷¹ V encyklice Pia XII. *Mystici Corporis Christi* se uvádí: „Tomuto Duchu Kristovu, jakožto neviditelnému principu je připisováno také to, že se spojují všechny části Těla jak mezi sebou, tak se svou vznešenou Hlavou, protože celý je v Hlavě, celý v Těle, celý v jednotlivých údech (...).“¹⁷²

Rovněž službu skrze charismata, udělovanou Duchem, je třeba vnímat výhradně ve smyslu integrální součásti Církve-Těla.¹⁷³ Pouze tehdy, když dá každý z údů ve svém konání a řeči prostor Duchu, může Tělo růst do Kristovy zralosti (1 Kor 12,12–26; Ef 4,3–16).¹⁷⁴ Touhou a dílem Ducha je společenství a v jeho zájmu vede jednotlivé věřící, aby věrně zastávali úlohu jednotlivých údů, která je naplňována především péčí jedněch o druhé (1 Kor 12,25).¹⁷⁵

Duch Svátý je jedinou skutečnou silou, o níž se Církev opírá, neboť stejně jako kterýkoli věřící člověk nežije ze svých vlastních sil (cf. Řím 8,8–9).¹⁷⁶ Pomáhá v jejich členech udržovat pevnou víru během časů zkoušek, osvětluje jejich svědomí, chrání je před pokušením. Pouze Duchem posílení ve víře mohou rozvíjet svůj úkol svědčit

---

¹⁶⁸ PANIMOLLE, Salvatore Alberto. *L'evangelista Giovanni*, s. 255.

¹⁶⁹ PANIMOLLE, Salvatore Alberto. *L'evangelista Giovanni*, s. 252.

¹⁷⁰ Cf. PANIMOLLE, Salvatore Alberto. *L'evangelista Giovanni*, s. 255.

¹⁷¹ GOFFI, Tullo. Člověk duchovní. In FIORES, Stefano de – GOFFI, Tullo. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 135.

¹⁷² PIUS XII. *Mystici Corporis Christi*, s. 465.

¹⁷³ GOFFI, Tullo. Člověk duchovní, s. 135.

¹⁷⁴ DUNN, J. D. G. Duch Svátý. In DOUGLAS, J. D. (ed.). *Nový biblický slovník*. Praha: Návrat domů, s. 184.

¹⁷⁵ GOFFI, Tullo. Člověk duchovní, s. 135.

¹⁷⁶ CANTALAMESSA, Raniero. *Zpěv Ducha*, s. 16.

o Kristově vzkříšení (Jan 15,27) a jako jednotná Církev, vedená Duchem, směřují ke vzkříšení eschatologickému.¹⁷⁷

Žít v Církvi znamená mít zkušenost s Duchem Svatým, a to v rozměru společenství, neboť všichni pokřtění sdílí téhož Ducha v témže Těle Krista vzkříšeného.¹⁷⁸ Prožívání Ducha Církve a zároveň v Církvi znamená neustálé zakoušení Božího synovství a života ve svobodě. Význam této svobody Ducha spočívá zejména v přechodu od otrockého strachu z Boha, který trestá neúprosným zákonem, k radosti a vděčnosti z Božího milosrdenství a odpuštění.¹⁷⁹

Stejně jako je tomu u každého jednotlivého věřícího, je také nejhlubší podstatou Církve láska. Láska jako dar Ducha Svatého, jež spojuje lidskou duši s Bohem, a láska, která je nejnítěnější podstatou Církve, je táz.¹⁸⁰

3.6. Posvátná liturgie

Svatosti jsou ve své podstatě prvotními prameny nového života v člověku, který daruje Otec věřícím tím, že je posvěcuje Duchem, poslaným Synem. Je to život, který má počátek ve vodě a v Duchu (cf. Jan 3,5), tedy ve křtu, dále je živen chlebem života (cf. Jan 6,35–36), to znamená Eucharistickým slavením, a prostřednictvím účinných znamení spásy vede každého jeho vlastní cestou ke svatosti.¹⁸¹

Roli Ducha Svatého v posvátné liturgii, která je chápána jako uskutečňování dějin spásy, především pak při slavení Eucharistie, vyzdvihuje II. vatikánský koncil.¹⁸² Jeho závěry zdůrazňují, že liturgie je slavena v síle Ducha, neboť veškeré liturgické konání je naplňováno jím samým, stejným způsobem, jako tomu bylo v den Letnic.¹⁸³ Duch nepřetržitě inspiruje a posiluje toto dílo, v němž svou mocí spojuje konání Boží a lidské. Tak se Bůh prostřednictvím liturgických úkonů setkává s člověkem.¹⁸⁴

Je to Duch Boží, kdo svojí mocí proměňuje Eucharistický chléb a víno v Tělo a Krev Kristovu, skrze něhož je slovy kněze Kristem odpouštěn lidský hřích ve svátosti smíření,

¹⁷⁷ Cf. PANIMOLLE, Salvatore Alberto. *L'evangelista Giovanni*, s. 255–256.

¹⁷⁸ Cf. LG 4.

¹⁷⁹ Cf. MARIOTTI, P. Církev. In FIORES, Stefano de – GOFFI, Tullio. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 125–126.

¹⁸⁰ PHILIPPE, Jacques. *Najít si čas pro Boha. Průvodce životem modlitby*. 2. vydání. Praha: Paulínky, 2010, s. 88.

¹⁸¹ GIGLIONI, Paolo. *Svatosti*, s. 176–177.

¹⁸² Cf. SC 2.

¹⁸³ Cf. SC 6.

¹⁸⁴ DOLISTA, Josef. *Věřím v Ducha svatého*, s. 47.

kdo prostřednictvím biskupa uděluje svoji nezrušitelnou pečeť při biřmování, kdo zkrátka ve všech svátostech bez rozdílu, v liturgii a v modlitbách posvěcuje lidi a svět.¹⁸⁵

V posvátné liturgii dosahuje Církev vrcholu a zároveň zdroje svého života, v němž je Duch Svatý přítomen zcela zvláštním způsobem,¹⁸⁶ neboť na věřící lid působí jeho síla skrze svátostná znamení.¹⁸⁷ Jestliže v liturgickém slavení existují znamení vnímatelná lidskými smysly, a každé z nich svým vlastním způsobem uskutečňuje posvěcení člověka,¹⁸⁸ děje se to díky posvěcující moci Ducha Svatého. Pozemská liturgie k nám takto promlouvá prostřednictvím symbolů jako předobraz liturgie nebeské. To, že se Bůh zjevil prostřednictvím věcí ve stvoření a skrze slova Bible, tvoří jakýsi prvotní základ svátosti. Pokud přidáme k hmotné skutečnosti slovo, vznikne svátost, říká sv. Augustin.¹⁸⁹

Do liturgického slavení je nerozdílně zapojena celá Nejsvětější Trojice: jejím původcem je Otec, střed tvoří Syn a Duch zpřítomňuje Krista.¹⁹⁰ Krista věčně proměňovaného, Krista, který pokračuje mezi námi, Krista, který dává Ducha prostřednictvím svátostí.¹⁹¹

Neustálé zpřítomňování Krista připomíná jako základní aktivitu Ducha Svatého papež Jan Pavel II. v encyklice *Dominum et Vivificantem*. Uvádí, že je to právě Duch, kdo působí, že Syn, který odešel, se stále novým způsobem vrací mezi věřící. Toto jeho opakované přicházení se uskutečňuje nejvýrazněji ve svátostné realitě, zprostředkované službou Církve.¹⁹²

Duch Svatý jako živá paměť Církve se podílí na tom, aby bylo liturgickému shromáždění připomínáno dílo spásy, a za tímto účelem oživuje Boží slovo.¹⁹³ V bohoslužbě slova dává Duch knězi, lektorům i posluchačům pravdivě sdělovat a pochopit Slovo v míře, v jaké je k tomu jejich srdce disponováno.¹⁹⁴

---

¹⁸⁵ Cf. ŠPIDLÍK, Tomáš. *Znáš Ducha Svatého?* Velehrad: Refugium Velehrad – Roma, 1998, s. 28–29; RICHTER, Klemens. *Liturgie a život. Smysl liturgie, mše, církevní svátky, svátostná znamení*. 2. vydání. Praha: Vyšehrad, 2003, s. 31; MOLLAT, Donatien. *La Parola e lo Spirito*, s. 78.

¹⁸⁶ SC 10.

¹⁸⁷ LG 50.

¹⁸⁸ Cf. SC 7.

¹⁸⁹ Cf. CANTALAMESSA, Raniero. *Zpěv Ducha*, s. 90.

¹⁹⁰ DOLISTA, Josef. *Věřím v Ducha svatého*, s. 48.

¹⁹¹ MOLLAT, Donatien. *La Parola e lo Spirito*, s. 78.

¹⁹² JAN PAVEL II. *Dominum et Vivificantem* 61.

¹⁹³ KKC 1099; 1100.

¹⁹⁴ Cf. KKC 1101.

Nejcelistvější svátostnou výpovědí o Kristově odchodu skrze tajemství kříže a o jeho vzkříšení je *Eucharistie*. Vlastním významem slova Eucharistie je uznání, vděčnost a z něj odvozené díkůčinění. Tento výraz však nezahrnuje pouze vyjádření díky za dobro, které je přítomným sesláno, ale je ještě více chválou Božích divů.¹⁹⁵

Liturgickým jazykem nazýváme Eucharistii „tajemství víry“ (*mysterium fidei*). V jistém úhlu pohledu totiž přesahuje veškerou lidskou chápavost a vymyká se možnosti prostého rozumového vysvětlení. Tajemstvím víry je ale zejména proto, že velmi zřetelně zjevuje a uskutečňuje spásonosnou ekonomii, s níž se Bůh v dějinách projevuje.¹⁹⁶ Skrze tuto svátost posiluje Duch Svatý „vnitřního člověka“ (Ef 3,16), jejím prostřednictvím se jednotlivci i církevní společenství učí objevovat podobnost mezi jednotou tří Božských osob a jednotou Božích dětí v pravdě a lásce. V Eucharistii má člověk účast na oběti Beránkově a současně je veden k tomu, aby daroval sám sebe ve spojení s Bohem a se svými bratry a sestrami v Kristu.¹⁹⁷ Tak, jako se sám Ježíš obětoval ve spolupráci s Duchem Svatým (*cooperante Spiritu Sancto*), jak vyznává stará mešní modlitba, nemohou se ani údy jeho Těla obětovat jiným způsobem.¹⁹⁸ Právě tento aspekt je zdůrazňován při mši svaté po konsekraci: „Ať nás všechny, kdo máme účast na těle a krvi Kristově, shromáždí a sjednotí Duch Svatý.“¹⁹⁹ Naše ochota k vnitřní účasti na Kristově oběti, naše spojení s ní v Duchu, naše pokorné darování sebe sama, to vše je koncentrováno ve slovech závěrečné doxologie Eucharistické modlitby: „Skrze něho a s ním a v něm je tvoje všechna čest a sláva, Bože Otče všemohoucí, v jednotě Ducha Svatého po všechny věky věků. Amen.“²⁰⁰ V osobě Kristově, obětované na kříži a v Eucharistii, se celé lidstvo i celý vesmír navrácí k nebeskému Otci, a zejména z tohoto důvodu je Eucharistie duší křesťanské bohoslužby.²⁰¹

Srdcem jakéhokoli slavení svátostí, Eucharistie však zejména, je *anamneze*, tedy připomínka Božích skutků, a *epikleze*, která je prosbou, jíž kněz naléhavě prosí Otce, aby

---

¹⁹⁵ BENOIT, Pierre. Eucharistie. In LÉON-DUFOUR, Xavier (ed.). *Slovník biblické teologie*. Řím, Velehrad: Křesťanská akademie, 1991, s. 103–104.

¹⁹⁶ RUFFINI, E. Eucharistie. In FIORES, Stefano de – GOFFI, Tullio. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 239.

¹⁹⁷ *Dominum et Vivificantem* 62.

¹⁹⁸ CANTALAMESSA, Raniero. *Zpěv Ducha*, s. 83.

¹⁹⁹ *Český misál*, II. Eucharistická modlitba.

²⁰⁰ *Český misál*, závěr Eucharistických modliteb.

²⁰¹ BENOIT, Pierre. Eucharistie, s. 104.

seslal Ducha-Posvětitel.²⁰² Tímto způsobem je zviditelňován svatodušní rozměr liturgie.²⁰³

3.7. Konkrétní manifestace působení Ducha Svatého v Církvi

Pro názornou demonstraci toho, že Duch Svatý působí svojí letniční silou v Církvi bez ustání, že jeho úloha neskončila, ale s vytrvalou mohutností se rozvíjí i v moderních církevních dějinách, jsme zvolili událost II. vatikánského koncilu a osobu papeže Jana XXIII., jenž je s ním nedílně spojen.

V dokumentech novodobé církevní historie se Duch Svatý jako duše a svorník Církve dostává více do popředí v encyklice *Mystici Corporis Christi* Pia XII., která se o něco později významně promítne do idejí II. vatikánského koncilu.²⁰⁴ Jeho učení je kromě výrazně ekleziologického rozměru možno nazvat pneumatologickým, neboť je hluboce prodchnuto pravdou o duši Církve, tedy o Duchu Svatém. Jak uvádí Jan Pavel II. v encyklice *Dominum et Vivificantem*, „(...) ve svém bohatém učení obsahuje II. vatikánský koncil v pravém smyslu slova všechno, co říká Duch církvim vzhledem k nynějšímu období dějin spásy.“²⁰⁵ Lze říci, že v určitém smyslu koncil Ducha nově zpřítomnil a pod jeho vedením vydal hluboké svědectví.²⁰⁶

Nelze mluvit o II. vatikánském koncilu bez odkazu na osobu papeže Jana XXIII., který necelých devadesát dní po svém zvolení inicioval shromáždění, označované jako plod inspirace Ducha Svatého a ohlašované jako *Letnice naší doby*.²⁰⁷ Toto označení se odvolává na výjimečnou historickou příležitost, která by měla být uchopena se stejnou silou, jako tomu bylo o prvních Letnicích, a zároveň je takto stavěn do popředí Duch Svatý, nikoli papež, Církev či koncilní sněm.²⁰⁸

Koncil je charakterizován dvěma aspekty, které lze v celé koncilní historii Církve považovat za naprosto ojedinělé: jednak jde o aktivitu, která má původ v rozhodnutí jedné osoby, jednak je zaměřena nikoli na dogmata, ale především na pastorační činnost.²⁰⁹

---

²⁰² KKC 1105; 1106.

²⁰³ Cf. DOLISTA, Josef. *Věřím v Ducha svatého*, s. 50.

²⁰⁴ CANTALAMESSA, Raniero. *Zpěv Ducha*, s. 131.

²⁰⁵ JAN PAVEL II. *Dominum et Vivificantem* 26.

²⁰⁶ JAN PAVEL II. *Dominum et Vivificantem* 26.

²⁰⁷ ZANCHI, Goffredo – MORES, Francesco. *Lo Spirito del Concilio nella mente di papa Giovanni XXII. L'idea, l'annuncio, la preparazione, l'apertura, la prima sessione (20 gennaio 1959 – 3 giugno 1963)*. Bergamo, 2012, s. 5.

²⁰⁸ ALBERIGO, Giuseppe. *Stručné dějiny II. vatikánského koncilu*. Brno: Barrister & Principal, 2008, s. 151.

²⁰⁹ ZANCHI, Goffredo – MORES, Francesco. *Lo Spirito*, s. 58.

Idea svolání nového koncilu i jeho další vývoj v mnoha ohledech zjevují „vanutí Ducha“, který prostřednictvím osoby, jež je tomuto vnuknutí s neobyčejnou důvěrou otevřená, směřuje společenství věřících v souladu s Božím plánem. Vše se skutečně zrodilo v srdci a mysli Angela Giuseppe Roncalliho, přičemž motivy rozhodnutí z 20. 1. 1959 dozrávají v jeho nitru k okamžiku oznámení 25. 1. 1959 a postupně se dále vyjasňují až do samotného zahájení 11. 10. 1962.²¹⁰ Myšlenka na koncil, kterou zpočátku sdílel pouze s několika málo blízkými,²¹¹ jako by vytryskla v Janově srdci s naléhavou spontánností.²¹² Sám tento moment „prostého a bezprostředního vnuknutí“ zaznamenává v autobiografické poznámce z 11. 9. 1962.²¹³

Koncil jako zcela zvláštní historická příležitost 20. století volá Církev k přijetí nového způsobu hlásání svědectví evangelia. To mimo jiné znamená upřednostňovat „lék milosrdenství před přísností“. Jan XXIII. dává svou jednoznačnou podporu linii oboustranného respektu, důvěry a dialogu.²¹⁴ Jeho odvaha shromáždit univerzální Církev v Římě, aby aktualizovala a přinesla Slovo a Kristovu přítomnost s daleko větší intenzitou současnému člověku,²¹⁵ je opřena zejména o samu hlubokou podstatu papežova srdce, kterou byla prostota a jednoduchost.²¹⁶ Zcela oprávněně je dosud nazýván „učedníkem evangelní prostoty“.²¹⁷ Jeho důvěrný vztah s Duchem Svatým dával růst i dalším vlastnostem, které pro něj byly typické: pokoji, víře, laskavosti, touze po dialogu, otevřenosti. Vždy zdůrazňoval, že chce být dobrý – dnes, provždy, ke všem. Janova originalita spočívala v jednání naprosto podřízeném vedení vírou, které ho chránilo před tím, aby podlehl pokušení jakéhokoli posuzování a malomyslnosti, namísto aby přijímal pozitivní perspektivy. Duše tohoto „dobrého papeže“, jak rovněž bývá často označován, byla uzpůsobena k hledání pozitivního, nikoli negativního, toho, co spojuje, ne rozděluje. Dialog považoval za nutnost patřící ke křesťanské víře. Je představován jako člověk volaný k dialogu s Kristem a k dialogu s druhými lidmi, nejen s křesťany. Za každých

---

²¹⁰ ZANCHI, Goffredo – MORES, Francesco. *Lo Spirito*, s. 8.

²¹¹ ZANCHI, Goffredo – MORES, Francesco. *Lo Spirito*, s. 13.

²¹² ZANCHI, Goffredo – MORES, Francesco. *Lo Spirito*, s. 16.

²¹³ ZANCHI, Goffredo – MORES, Francesco. *Lo Spirito*, s. 15.

²¹⁴ ZANCHI, Goffredo – MORES, Francesco. *Lo Spirito*, s. 8–9.

²¹⁵ ROLANDI, Luca. *La Santità di Giovanni XXIII. Pace, Fede, Dialogo, Bontà e Concilio. La vita di Roncalli in cinque parole*. Villorba, 2013, s. 6.

²¹⁶ ROLANDI, Luca. *La Santità*, s. 53.

²¹⁷ ROLANDI, Luca. *La Santità*, s. 52.

okolností toužil zpřítomňovat Krista a jeho srdce bylo vždy disponováno k milosrdnému přijetí, k úctě, k citlivé pozornosti k rozličným lidským potřebám.²¹⁸

Ve své mírnosti a poddajnosti Duchu neplánoval koncil jako revoluci, ale jako *aggiornamento*²¹⁹ života duchovních pastýřů a věřících podle evangelní pravdy. Přitom si byl jistý, že stojí před Božím tajemstvím, před plánem jeho moudrosti, před dílem Ducha Svatého. Věděl, že sám Bůh se chopil iniciativy, aby tento záměr realizoval prostřednictvím svého náměstka na zemi.²²⁰ Myšlenku na svolání koncilu vždy jednoznačně označoval jako aktivitu Božského původu, kterou od okamžiku, kdy se zrodila v jeho mysli, přijal za svou a věrně ji následoval.²²¹

Bůh skrze historickou zkušenost volal po obnově univerzální Církve, ke které měl II. vatikánský koncil přispět. Jan XXIII. formuloval svá očekávání následovně:

Svoláním ekumenického koncilu se otevírají nové horizonty. Historie ukazuje, že všechny koncily, které se uskutečnily, oplývaly zvláštní duchovní plodností, v níž vanutí Ducha probouzí ušlechtilé a hrdinské vlohy a dává pro tyto chvíle Církvi vhodné a potřebné osoby. Tato perspektiva víry a naděje zapaluje naše srdce očekáváním.²²²

V očekávání nových inspirací se Jan XXIII. za koncil denně modlil. Tyto inspirace byly konkretizovány v dopise *Sacrae laudis*, adresovaném duchovním celého světa. Byl pozváním k tomu, aby kněžská modlitba breviáře byla každý den obětována za zdar koncilu, a tato modlitba se stala jakousi první formou spolupráce na dalším vývoji.²²³ Papež hodlal v jednotě obrátit pozornost ke koncilu ve společenství modlitby a Ducha a sám týdenními exerciciemi v totální izolaci dosáhl skrze niternou meditaci o teologálních a kardinálních ctnostech hlubokého sjednocení s Pánem. Protože si velmi dobře uvědomoval své limity, neustále podstupoval zkoušky, které měly ozřejmit poctivost jeho rozhodnutí.²²⁴ Odevzdanost Božímu vedení, ale také ochota spolupracovat s ostatními mu umožňovaly uvádět v život závazné kroky bez toho, aby ztratil pokoj Ducha.²²⁵

---

²¹⁸ Cf. ROLANDI, Luca. *La Santità*, s. 368.

²¹⁹ ROLANDI, Luca. *La Santità*, s. 7.

²²⁰ POJAVNIK, Ivan. *Mysterium koncilu*. Olomouc: Maticе cyrilometodějská, 1998, s. 89.

²²¹ BENIGNI, Mario – ZANCHI, Goffredo. *Giovanni XXIII. Biografia ufficiale a cura della diocesi di Bergamo*. Cinisello Balsamo, 2000, s. 390.

²²² BENIGNI, Mario – ZANCHI, Goffredo. *Giovanni XXIII*, s. 369.

²²³ BENIGNI, Mario – ZANCHI, Goffredo. *Giovanni XXIII*, s. 389.

²²⁴ BENIGNI, Mario – ZANCHI, Goffredo. *Giovanni XXIII*, s. 390.

²²⁵ BENIGNI, Mario – ZANCHI, Goffredo. *Giovanni XXIII*, s. 391.

Touha Jana XXIII. dovolit Duchu Svatému, aby přinesl nové impulsy do Církve celého světa, aby se při rozmanitosti úkolů a charismat naplnila myšlenka jednoty (*communio*) s Bohem skrze Krista v Duchu Svatém a také sjednocení všech bratrů a sester ve víře, nezhasla ani po jeho smrti 3. 6. 1963. Vytrvalé působení Ducha bylo v koncilním úsilí viditelné i nadále. Jestliže na samém počátku koncilu převážily střeoevropské episkopáty se svými teology, v průběhu jednotlivých fází koncilu se dosah společné práce i odpovědnosti neustále rozšiřoval. Biskupové v sobě rozpoznávali učedníky ve škole Ducha Svatého. Ve škole vzájemné spolupráce se z nich stávali odevzdaní služebníci Božího slova, kteří v jednotě žijí a pracují ve víře.²²⁶ Z osobních svědectví je potvrzeno, že pro mnoho biskupů měla účast na koncilu autentický duchovní význam, že tato událost je proměnila a otevřela jejich nitro hlasu Ducha.²²⁷ Pod jeho vlivem došli od počáteční netečné a bázlivé pasivity k jasným rozhodnutím odhlasovaným koncilem.²²⁸ Kdykoli byl umenšen prostor, který byl v rozvrhu koncilu přiznán Duchu Svatému, výklad instrukcí nabýval na povrchnosti a nebyl schopen zachytit v jejich obsahu hluboký a skrytý smysl.²²⁹ Ačkoli se zde setkávaly stovky lidí, kteří se vzájemně neznali, ačkoli jejich vztahy byly občas ovládnuty nedůvěrou, ačkoli se v mnohém lišili, jejich úlohou bylo naplnit poslání, které mělo z historického pohledu znamenat radikální změnu tendence katolicismu, která převládala nejméně čtyři století.²³⁰ I z tohoto pohledu je koncil událostí, v jejímž podtextu je zřetelně vtisknuto znamení síly a lásky Ducha Svatého.²³¹

---

²²⁶ BENEDIKT XVI., La lezione del Concilio. *L'Osservatore Romano* 2012, 10. 10., roč. 152, č. 234, s. 12.

²²⁷ ALBERIGO, Giuseppe. *Stručné dějiny*, s. 149.

²²⁸ ALBERIGO, Giuseppe. *Stručné dějiny*, s. 161–162.

²²⁹ ALBERIGO, Giuseppe. *Stručné dějiny*, s. 157.

²³⁰ Cf. ALBERIGO, Giuseppe. *Stručné dějiny*, s. 156.

²³¹ Cf. ALBERIGO, Giuseppe. *Stručné dějiny*, s. 161.

Závěr

Cílem této práce bylo co možná nejpravdivěji charakterizovat Ducha Svatého, především jej navzdory jeho neuchopitelnosti představit jako „nejkonkrétnější a nejbližší osobu, která nám mění život“,²³² a to v některých případech velmi nečekaně a radikálně, jak to ukazuje například život mladé Židovky Etty Hillesum. Na jejím obrácení jsme zároveň demonstrovali sílu Ducha jako zosobněné lásky, která není vyhrazena pouze pokřtěným, ale je láskou absolutní, která se rozdává svobodně, bezmezně, všude tam, kde chce být přijata.

Pokusili jsme se shromáždit dostatek podkladů pro zobrazení Ducha jako Boha, jenž je naprosto rovnocenný Otci i Synu a stejně jako oni myslí a koná, byť jeho hlavní funkce je v rámci Nejsvětější Trojice specifická – vést lidskou duši ke Kristu a skrze něj i k Otci.

Proti námitkám, že Duch Svatý je „příliš nadpřirozený“ na to, abychom s ním mohli komunikovat jako se skutečnou myslící bytostí, jsme postavili jeho roli Utěšitele, Obhájce, Rádce..., toho, jenž je vnitřním a neomylným učitelem Církve, toho, kdo nese svědectví o Kristu vzkříšeném a sděluje jej věřícím. Všechny tyto úkony jsou představitelné pouze u jednající a myslící osoby. Často je nedůvěra v možnost navázat s Duchem Svatým opravdový blízký vztah způsobena zejména lidským strachem z toho, že náš pokus o dialog zůstane bez odezvy. Jak ale opět ukázaly příklady uvedené v tomto textu, pokud člověk s důvěrou reaguje na milost Ducha, on je tím, kdo jej nikdy nenechá bez odpovědi.

Příklady působení Ducha Svatého, které jsme pro tuto práci vybrali, poskytly také jednotnou výpověď o tom, že pod jeho vlivem jsou lidské srdce i Církev zasazeny harmonií, která nepochází z tohoto světa. Je to druh pokoje, o němž nelze vyprávět, který je třeba zakusit. Nezabavuje člověka bolesti a utrpení, nechrání ho před problémy, ale, jak říká papež František: „Je to pokoj, který se podobá neustále klidné hlubině moře, které je na povrchu zmítáno vlnami.“²³³ Takto vypadá pravý plod Ducha Svatého, jeho pokoj. Takový, jaký si můžeme spojit například s „Dobrým papežem“ Janem XXIII.

Ze všeho, co bylo o Duchu Svatém v této práci řečeno, jasně vyplývá, že bez něj není život, i to, že vše, co se zdá mrtvé, může on naplnit sám sebou a k životu vzkřísit. Kdykoli a jakkoli. Jeho schopnost darovat život není ničím omezená. Dává ho všemu a všem zcela

---

²³² FRANTIŠEK. *Un cristianesimo senza Spirito*, s. 10.

²³³ FRANTIŠEK. *Un cristianesimo senza Spirito*, s. 10.

nezaslouženě, pouze z lásky, a jeho úmyslem není život nám čímkoli komplikovat. Je tomu právě naopak – život podle Ducha snad nejvíce charakterizuje prostota, jednoduchost, kdy duše s lehkostí odhazuje vše přebytečné, vše, co nevede k Bohu. Duše jednotlivce i duše Církve s odevzdanou důvěrou ve vedení Duchem dokáže žít radikálně evangelium, zpřítomňovat ho ve světě, žít v prostotě a ve službě druhým.

Toto považujeme za další bod, který text na mnoha místech zviditelnil a prokázal v něm jasnou souvislost s ochotou spolupracovat na úmyslech Ducha: poddajnost Duchu Svatému nás odpoutává od egoismu a „bytím pro druhé“ nás učí následovat Krista. Krista, kterého je sice možné do určité míry poznat lidským intelektem, studiem či filozofií... Ale pochopit jej – to je výhradně aktivita Ducha Svatého.

Jedním z prvotních záměrů této práce bylo rovněž ukázat, že ačkoli byla kapitolami rozdělena na spiritualitu křesťana a spiritualitu Církve, ze všeho, co je v nich o třetí Božské osobě řečeno, jednoznačně vyzařuje jistota, že je pouze jeden Duch. Neexistuje zvláštní Duch, který by vedl jednotlivého člověka, a jiný, který vede Církev. Je pouze jediný Duch, ačkoli je přirozené a zdravé, že kontakt s ním bývá často prožíván jinak v soukromé modlitbě a jinak v liturgii Církve. Je však třeba citlivě vyvažovat a sjednocovat, co Duch Svatý sděluje mně osobně, co říká Církvi jako celku a co v jejím učení sděluje jednotlivým křesťanům. Výsledkem by mělo být vzájemné naslouchání – člověka Církvi a Církve člověku.

Na závěr bychom rádi opět uvedli slova z homilie papeže Františka, která pro autorku této práce blízkým a velmi osobním způsobem shrnují ve stručnosti vše, co se v ní pokusila z tajemství Ducha Svatého odkrýt.

Duch nám brání podlehnout strachu, neboť nám dává zakusit, že jsme milovanými dětmi Božími (cf. Řím 8,15). Je Utěшитelem, který nám předává Boží něhu. Bez Ducha Svatého je život křesťana rozcupovaný, zbavený lásky, která všechno sjednocuje. Bez Ducha zůstává Ježíš historickou postavou, s Duchem je živou osobou dneška; bez Ducha je Písmo mrtvou literou, s Duchem je Slovem života. Křesťanství bez Ducha je moralismus bez radosti, s Duchem je život.²³⁴

---

²³⁴ FRANTIŠEK. Un cristianesimo senza Spirito, s. 10.

Seznam použitých zkratk

cf. = confer

GS = Gaudium et Spes

KKC = Katechismus katolické církve

LG = Lumen Gentium

SC = Sacrosanctum Concilium

Vlg. = Vulgáta

Seznam literatury

- AGASSO, Domenico st. – AGASSO, Domenico ml. *Papež Jan XXIII*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2014. ISBN 978-80-7195-746-1.
- ALBERIGO, Giuseppe. *Stručné dějiny II. vatikánského koncilu*. Brno: Barrister & Principal, 2008. ISBN 978-80-7364-047-7.
- ALTRICHTER, Michal. *Spirituální teologie*. Olomouc: Refugium Velehrad – Roma, 2017. ISBN 978-80-741-2278-1.
- ANGE, Daniel. *Rány zhojené láskou. Působení Ducha Svatého v Terezii z Lisieux*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2011. ISBN 978-80-7195-546-7.
- BALAGUER, Josemaria Escriva de. *Jít s Kristem (Homilie)*. Praha: ZVON, 1995. ISBN 80-7113-123-7.
- BANWELL, B. O. Tělo. In DOUGLAS, J. D. (ed.). *Nový biblický slovník*. Praha: Návrat domů, 1996, s. 1023–1025. ISBN 80-85495-65-1.
- BARRUFFO, Antonio. Charismatikové. In FIORES, Stefano de – GOFFI, Tullo. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 324–334. ISBN 80-7192-338-9.
- BECK, Tomaso. Il Signore conosciuto nell'azione dello Spirito, fondamento della condotta e della vita. In BARRUFFO, Antonio – BECK, Tomaso – SULLIVAN, Francis A. *L'Azione dello Spirito Santo nel discernimento*. Roma: Centrum Ignatianum Spiritualitatis, 1980, s. 48–62.
- BECK, Tomaso. La dinamica ignaziana nel discernimento alla luce di Cristo Signore. In BARRUFFO, Antonio – BECK, Tomaso – SULLIVAN, Francis A. *L'Azione dello Spirito Santo nel discernimento*. Roma: Centrum Ignatianum Spiritualitatis, 1980, s. 63–79.
- BENEDIKT XVI. *Duch liturgie*. Brno: Barrister & Principal, 2006. ISBN 80-7364-032-5.
- BENEDIKT XVI. La lezione del Concilio. *L'Osservatore Romano* 2012, 10. 10., roč. 152, č. 234, s. 12.
- BENEDIKT XVI. *Spe Salvi. Encyklika o křesťanské naději*. Praha: Paulínky, 2008. ISBN 978-80-86949-41-3.
- BENIGNI, Mario – ZANCHI, Goffredo. *Giovanni XXIII. Biografia ufficiale a cura della diocesi di Bergamo*. Cinisello Balsamo, 2000. ISBN 88-215-4267-x.
- BENOIT, Pierre. Eucharistie. In LÉON-DUFOUR, Xavier (ed.). *Slovník biblické teologie*. Řím, Velehrad: Křesťanská akademie, 1991, s. 103–107.

- BUOB, Hans. *Cesta obrácení*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2013. ISBN 978-80-7195-666-2.
- BUOB, Hans. *Dary Duchy Svatého*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. ISBN 80-7192-075-4.
- CANTALAMESSA, Raniero. *Eucharistie – naše posvěcení. Tajemství poslední večeře*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004. ISBN 80-7192-673-6.
- CANTALAMESSA, Raniero. *Zpěv Duchy: meditace na hymnus Veni creator*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-445-8.
- CLERC, Paul de. *Moudrost liturgie a jak jí porozumět*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-453-9.
- CORBON, Jean. Zkouška/Pokušení. In LÉON-DUFOUR, Xavier (ed.). *Slovník biblické teologie*. Řím, Velehrad: Křesťanská akademie, 1991, s. 622–625.
- DOLISTA, Josef. *Věřím v Duchy svatého: základy pneumatologie*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. Teologie (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 80-7192-576-4.
- DUNN, J. D. G. Duch Svatý. In DOUGLAS, J. D. (ed.). *Nový biblický slovník*. Praha: Návrat domů, 1996, s. 181–185. ISBN 80-85495-65-1.
- DURRWELL, François-Xavier. *Duch Otce a Syna*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998. ISBN 80-7192-249-8.
- FRANTIŠEK. Un cristianesimo senza Spirito è solo un moralismo senza gioia. *L'Osservatore Romano* 2019, 8. 6., roč. 159, č. 132, s. 10.
- FRANTIŠEK. Lo Spirito Santo, questo sconosciuto. *L'Osservatore Romano* 2013, 13.–14. 5., roč. 153, č. 109, s. 6.
- FRANTIŠEK, Perfetto sconosciuto. *L'Osservatore Romano* 2016, 9. 5., roč. 156, č. 105, s. 7.
- GASPERIS, Francesco Rossi de. *Pavel z Tarsu. Ježíšovo evangelium*. Olomouc: Refugium Velehrad – Roma, 2009. ISBN 978-80-7412-030-5.
- GIBLET, Jean – GRELOT, Pierre. Pokání/Obrácení. In LÉON-DUFOUR, Xavier (ed.). *Slovník biblické teologie*. Řím, Velehrad: Křesťanská akademie, 1991.
- GIGLIONI, Paolo. *Svatosti Krista a církve: souzvuk mezi Bohem a člověkem*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. ISBN 80-7192-115-7.
- GOFFI, Tullio. Člověk duchovní. In FIORES, Stefano de – GOFFI, Tullio. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 131–143. ISBN 80-7192-338-9.

- GUILLET, Jacques. Duch Boží. In LÉON-DUFOUR, Xavier (ed.). *Slovník biblické teologie*. Řím, Velehrad: Křesťanská akademie, 1991.
- HAHN, Scott. *Hostina Beránkova. Kniha Zjevení jako obraz mše svaté*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. ISBN 80-7195-033-5.
- HILLESUM, Etty. *Přervaný život: deníky z let 1941–1943*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. ISBN 80-7192-912-3.
- IGNÁC Z LOYOLY. *Duchovní cvičení*. Řím: Křesťanská akademie, 1990.
- JAN PAVEL II. *Dominum et Vivificantem. Encyklika o Duchu Svatém v životě Církve a světa*. Praha: ZVON, 1997.
- JOURNET, Charles. *Promluvy o Duchu svatém*. Praha: Krystal OP, 2009. ISBN 978-80-87183-12-1.
- JOURNET, Charles. *Vedení Duchem Svatým*. Praha: Paulínky, 2009. ISBN 978-80-86949-69-7.
- LALLEMANT, Louis. *Spiritualita srdce: duchovní učení*. Olomouc: Refugium Velehrad – Roma, 2009. Societas (Refugium Velehrad – Roma). ISBN 978-80-7412-038-1.
- LÉON-DUFOUR, Xavier. Tělo. In LÉON-DUFOUR, Xavier (ed.). *Slovník biblické teologie*. Řím, Velehrad: Křesťanská akademie, 1991, s. 512–516.
- LORIT, Sergio C. *Vyprávění o životě papeže Jana*. Řím: Křesťanská akademie, 1967.
- MARIOTTI, P. Církev. In FIORES, Stefano de – GOFFI, Tullo. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 109–130.
- MERTON, Thomas. *Duchovní vedení a rozjímání*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. ISBN 80-7192-225-0.
- MOLLAT, Donatien. *Giovanni Maestro Spirituale (2 ed.)*. Roma: Borla, 1984. ISBN 88-263-0411-4.
- MOLLAT, Donatien. *La Parola e lo Spirito (esegesi spirituale)*. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 1987. ISBN: 88-209-1544-8.
- MRÁZEK, Jiří. Duch Svatý v Novém zákoně. In ŠPINKA, Štěpán – KARFÍKOVÁ, Lenka – MRÁZEK, Jiří. *Pán a dárce života: setkání s Duchem svatým v Novém zákoně a křesťanské tradici*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999, s. 8–18. ISBN 80-85959-42-9.
- PACKER, J. I. Obrácení. In DOUGLAS, J. D. (ed.). *Nový biblický slovník*. Praha: Návrat domů, 1996, s. 687–688. ISBN 80-85495-65-1.
- PANIMOLLE, Salvatore Alberto. *L'evangelista Giovanni: pensiero e opera letteraria del quarto Evangelista*. Roma: Borla, 1985. ISBN 88-263-0663-x.

- PHILIPPE, Jacques. *Najít si čas pro Boha. Průvodce životem modlitby*. 2. vydání. Praha: Paulínky, 2010. ISBN 978-80-7450-002-2.
- PHILIPPE, Jacques. *Ve škole Ducha svatého*. 3. vydání. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2017. ISBN 978-80-7195-814-7.
- PHILIPPE, Jacques. *Volání k životu*. Liptovský Mikuláš: Komunita Blahoslavenstiev, 2010. ISBN 978-80-970423-0-1.
- PIUS XII. *Mystici Corporis Christi. Lettera enciclica del corpo mistico di Gesù Cristo e della nostra unione in esso con Cristo. Acta Apostolicæ Sedis. Commentarium officiale* 1943, roč. 35, s. 441–492.
- POJAVNIK, Ivan. *Mysterium koncilu*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1998.
- RAHNER, Karl – VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*. Praha: Vyšehrad, 2009. ISBN 978-80-7021-934-8.
- RICHTER, Klemens. *Liturgie a život. Smysl liturgie, mše, církevní svátky, svátostná znamení*. 2. vydání. Praha: Vyšehrad, 2003. ISBN 80-7021-575-5.
- ROLANDI, Luca. *La Santità di Giovanni XXIII. Pace, Fede, Dialogo, Bontà e Concilio. La vita di Roncalli in cinque parole*. Villorba, 2013. ISBN 88-986-5101-5
- RUFFINI, E. Eucharistie. In FIORES, Stefano de – GOFFI, Tullo. *Slovník spirituality*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 239–254. ISBN 80-7192-338-9.
- SALESKÝ, František. *Úvod do zbožného života*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003. ISBN 80-7192-686-8.
- SCARAMELLI, Giovanni Battista – NOVÝ ZÁKON – KEMPENSKÝ, Tomáš – IGNÁC Z LOYOLY – BONA, Giovanni. *Pravidla pro rozlišování duchů*. 2. české vydání. Brno: Jiří Brauner – Kartuziánské nakladatelství, 2015. ISBN 978-80-87864-22-7.
- SCHAUPP, Klemens. *Doprovázení na duchovní cestě*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994. ISBN 80-85527-45-6.
- SCHLIER, Heinrich. *Linee fondamentali di una teologia paolina* (3 ed.). Brescia: Editrice Queriniana, 1995. ISBN 88-399-0348-8.
- SLAVÍK, Michael. Křest Duchem Svatým – základní zkušenost v charismatické obnově. In ŠPINKA, Štěpán – KARFÍKOVÁ, Lenka – MRÁZEK, Jiří. *Pán a dárce života: setkání s Duchem svatým v Novém zákoně a křesťanské tradici*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999, s. 122–141. ISBN 80-85959-42-9.
- STINISSEN, Wilfrid. *Terapie duchem: o duchovním vedení a pastoraci*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003. ISBN 80-7192-730-9.

- STRINGER, J. H. Milost. In DOUGLAS, J. D. (ed.). *Nový biblický slovník*. Praha: Návrat domů, 1996, s. 617–618. ISBN 80-85495-65-1.
- SURGY, Paul de. Letnice. In LÉON-DUFOUR, Xavier (ed.). *Slovník biblické teologie*. Řím, Velehrad: Křesťanská akademie, 1991.
- ŠPIDLÍK, Tomáš. *Cesta Ducha*. Olomouc: Refugium Velehrad – Roma, 1995. ISBN 80-901957-0-9.
- ŠPIDLÍK, Tomáš. *Eucharistie – lék nesmrtelnosti*. Olomouc: Refugium Velehrad – Roma, 2005. ISBN 80-86715-39-6.
- ŠPIDLÍK, Tomáš. *Jak očistit své srdce?* 3. vydání. Olomouc: Refugium Velehrad – Roma, 2015. Současné otázky. ISBN 978-80-7412-196-8.
- ŠPIDLÍK, Tomáš. *Prameny světla. Příručka křesťanské dokonalosti*. 2. vydání. Olomouc: Refugium Velehrad – Roma, 2000. ISBN 80-86045-41-2.
- ŠPIDLÍK, Tomáš. *Znáš Ducha Svatého?* Olomouc: Refugium Velehrad – Roma, 1998. ISBN 80-86045-18-8.
- TEREZIE Z LISIEUX. *Příběh jedné duše. Autobiografické spisy*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2016. ISBN 978-80-7195-642-6.
- TERNANT, Paul. Církev. In LÉON-DUFOUR, Xavier (ed.). *Slovník biblické teologie*. Řím, Velehrad: Křesťanská akademie, 1991, s. 50–57.
- THEOBALD, Michael. *List Římanům. Malý stuttgartský komentář. Nový zákon 6*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-433-4.
- VANNI, Ugo. *L'Ebrezza nello Spirito (una proposta di spiritualità paolina)*. Roma: Segretario Nazionale dell'Apostolato della Preghiera, 2000. ISBN 88-7357-229-4.
- VODIČKA, Timotheus. *Cesta sv. Terezie Ježíškovy*. Praha: Vyšehrad, 1970.
- WALKER, G. S. M. Církev. In DOUGLAS, J. D. (ed.). *Nový biblický slovník*. Praha: Návrat domů, 1996, s. 121–125. ISBN 80-85495-65-1.
- WISEMAN, D. J. Bábel. In DOUGLAS, J. D. (ed.). *Nový biblický slovník*. Praha: Návrat domů, 1996, s. 80–81. ISBN 80-85495-65-1.
- ZANCHI, Goffredo – MORES, Francesco. *Lo Spirito del Concilio nella mente di papa Giovanni XXII. L'idea, l'annuncio, la preparazione, l'apertura, la prima sessione (20 gennaio 1959 – 3 giugno 1963)*. Bergamo, 2012. ISBN 88-382-4198-8.
- Český misál*. Praha: Česká liturgická komise (vydáno ve Vatikáně pro potřebu římskokatolické církve v Československu), 1983.
- Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-467-9.

Katechismus katolické církve. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001.

ISBN 80-7192-488-1.